

1

ויוצא מה יעשה שלל יחוטל: הכי גרם נספרי משה אמר יכתב סורחני שנאמר יען לא האמתם כי... ככל מקום שנכתב מיוצא סם נכתב סורחני אלמלא יחולא למכתביה זמנין טובא: לשתי נשיים. שלוקות: אחת קלקלה. וזמא והתורה נדה למלקות קך דור המדבר ממו

לא תעשה שבתורה. לא יוכל בעלה הראשון וגו': כי כשלת בעונך. עונך יחשב כמכשול שהיא שגנה: עליהם (חזי) [הוא] יחיה. על כל מה שעשה ואלף על העבירות: מתפיים הימנו. מקבל הימנו פיוסוס: ונשלמה פרים שפתינו. נמקום פרים: נדבה. מקובלת בלען יומר

א. [מח] פיו מלכות וסודו הלכה פו: נא א מיי פיי מלכות פשוט הלכה א פתח לאין פי: זכ ב מיי שם הלכה י: ג מיי שם פי ה' ה: גר ד מיי פיי מלכות פשוט ה' ה פתח גען נח טושיה ארית סר מר פתח ד: גה ה מיי פיו מלכות דעת הלכה ה:

[מלקוט וטוי אהי שבתיא]

גליון השם נסי יחיד טעם פשוט טולין (לל כולו - אפי' טעם נפלא חוקר דין ח' פ"ד כח פירוש מלק נביה אלא לכות מדי' א' אכ טול כמחל נטוט פ"ד:

[כל ופ'א'ס נברטול]

פיי כילי זולא נס פ'טול אמר דור וימיר בר עבדי אמר רב

מליוס ג

[ג'ל ויסרי]

[חוספתה ספדי]

פלי ג פיי רבי אלעזר בר יודיה

סחוט ג [חוספתה פיי ה'י]

כנסת ג [ספרדיון קפ]

סורב ג

[היינו מסת מנדח מרדכי וי"ה ה'י"ה פי' פי' וי"ה]

רבינו הנגאל אליב כי אנכי בעליי בגם תשובה מיסורין גרולת חשיבה שפאלי דרין ופאטו עד סאם שורות ח' לא תעשה

(6) אמר ר' יוחנן גדולה תשובה שרוחה את לא תעשה שבתורה שנאמר °לאמר הן ישלח איש את אשתו והלכה מאתו והיתה לאיש ארד הישוב אליה עוד הלא חנוף החנוף הארץ התיא ואת זנית רעים רבים ושוב אלי נאם ה' א"ר יונתן גדולה תשובה (*שמקרבת) את הגאולה שנאמר °ובא לציון גואל ולשבי פשעו ביעקב מה מעם ובה לציון גואל משום דשבי פשעו ביעקב אמר ריש לקיש גדולה תשובה שזודנות נעשות לו כשגנות שנאמר °שובה ישראל עוד ה' אלהיך כי כשלת בעונך הא עון בויר אמי וקא קרי ליה מכשול אוני והאמר ריש לקיש גדולה תשובה שזודנות נעשות לו כזכות שנאמר °יבשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם (*חיה) יחיה לא קשיא כאן מאהבה כאן מיראה אמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן גדולה תשובה שמארכת (7) ענותו של אדם שנאמר °ובשוב רשע מרשעתו (*חיו) יחיה אמר ר' יצחק אמרי במערבא משמיה דדבה בר מרי בא וראה

שלא כמרת הקדוש ברוך הוא מרת בשר ודם מרת בשר ודם מקניט את חבירו (7) בדברים ספק מתפיים הימנו ספק אין מתפיים בדברים אבל הקיב'ה אדם עובר עבירה בסתר מתפיים מכנו בדברים שנאמר °קרו עמכם דברים ושובו אל ה' ולא עוד אלא שמחוק לו מיכה שנאמר וקח טוב ולא עוד אלא שמעלה עליו החתוב כאילו הקריב פרים שנאמר °ונשלמה פרים שפתינו שמא האמר פרי חובה תיל °ארפא משובתם אוהבם נדבה חניא *היה רבי אבהו גרוב גדולה תשובה שבשבי' יחיד שעשה תשובה מחולין (7) לכל העולם כולו שנא °ארפא משובתם אוהבם נדבה לו שב אפי מכנו מהם לא נאמר אלא מכנו *היכי דמי בעל תשובה אמר רב יהודה *כנון שבאת לידו דבר עבירה פעם ראשונה ושניה (1) וניצל הימנה מחוי רב יהודה באותה אשה באותו פרק באותו מקום א"ר יהודה רב רמי כתיב °אשרי נשוי פשע כסוי חטאה וכתוב °מכסה פשעיו לא יצליח לא קשיא הא כחטא מפורסם הא כחטא שאינו מפורסם רב זוטרא בר מובה אמר רב נחמן כאן בעבירות שבין אדם לחבירו *כאן בעבירות שבין אדם למקום חניא ד' יוסי בר יהודה אומר אדם 'עובר עבירה פעם ראשונה מחולין לו שלישית מחולין לו רביעית אין מחולין לו שנאמר °כה אמר ה' על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אישבונו (*ונאמר) °הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר מאי ואומר וכי תיבא הני מילי כציובר אבל ביחיד לא ת"ש הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר (*מכאן ואילך אין מחולין לו שנאמר על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אישבונו) ת"ר *עבירות שהתודה עליהן יוה"כ זה לא יתודה עליהן יום הכפורים אחר ואם שנה בהן צריך להתוודת יוה"כ אחר ואם לא שנה בהן וחזר והתודה עליהן עליו החתוב אומר °בכלב שב על אקיא כסיל שונה באולחו *רבי אליעזר בן יעקב אומר °כ"ש שהוא משובח שנאמר °כי פשעי אני אדע וחטאתי נגדי חמיד אלא מה אני מקיים ככלב שב על קיא וגו' כדרב הונא דאמר רב הונא כיון *שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו הותרה לו סלקא דעתך אלא אימא נעשית לו כחיותי *וצריך לפדות את חטא שנאמר °אנא חטא העם הוה חטאה גדולה ויעשו להם אלהי זהב דברי ר' יהודה בן בבא רבי עקיבא אומר (1) אשרי נשוי פשע כסוי חטאה אלא מהו שאמר משה ויעשו להם אלהי זהב כד' ינאי דאמר ר' ינאי *אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע כסף וזהב שררית להם לישראל עד שאמרו די גרם להם שיעשו אלהי זהב שני פרנסים טובים עמרו להם לישראל משה ודוד משה אמר יכתב סורחני שנאמר °יען לא האמתם כי להקדישני דוד אמר *אל יכתב סורחני שנאמר אשרי נשוי פשע כסוי חטאה משל דמשה ודוד למה הרבר דומה לשתי נשים שלקו בבית דין אחת קלקלה ואחת אכלה פני שביעית אמרה להן אותה שאכלה פני שביעית בבקשה מכס הדיעו על מה היא *לוקה שלא יאמרו על מה שזו לוקה זו לוקה הביאו פני שביעית וחלו בצוארה והיו מכרזין על לפניה ואמרין על עסקי שביעית היא לוקה *מפרסמין את החנוף מפני חילול השם שנאמר °ובשוב צדיק מצדקו ועשה עול ונתתי מכשול לפניו תשובת המחולטין מעכבת הפרועות ואע"פ שנתחם עליו נזר דין של פורענות שלות רשעים סופה קלה ודרשות מקברת את בעליה ערום נכנס לה וערום יצא ממנה ולואי שתהא יציאה כביאה *רב כי דעה נפיק למיין דינא אמר הכי בצבו נפשיה לקטלא נפיק וצבו ביתיה לית הוא עביד וריקן לביתיה אויל ולואי שתהא ביאה (6) ביציאה **רכא כי הוה נפיק לדינא אמר הכי בצבו

שלא כמרת הקדוש ברוך הוא מרת בשר ודם מרת בשר ודם מקניט את חבירו (7) בדברים ספק מתפיים הימנו ספק אין מתפיים בדברים אבל הקיב'ה אדם עובר עבירה בסתר מתפיים מכנו בדברים שנאמר °קרו עמכם דברים ושובו אל ה' ולא עוד אלא שמחוק לו מיכה שנאמר וקח טוב ולא עוד אלא שמעלה עליו החתוב כאילו הקריב פרים שנאמר °ונשלמה פרים שפתינו שמא האמר פרי חובה תיל °ארפא משובתם אוהבם נדבה חניא *היה רבי אבהו גרוב גדולה תשובה שבשבי' יחיד שעשה תשובה מחולין (7) לכל העולם כולו שנא °ארפא משובתם אוהבם נדבה לו שב אפי מכנו מהם לא נאמר אלא מכנו *היכי דמי בעל תשובה אמר רב יהודה *כנון שבאת לידו דבר עבירה פעם ראשונה ושניה (1) וניצל הימנה מחוי רב יהודה באותה אשה באותו פרק באותו מקום א"ר יהודה רב רמי כתיב °אשרי נשוי פשע כסוי חטאה וכתוב °מכסה פשעיו לא יצליח לא קשיא הא כחטא מפורסם הא כחטא שאינו מפורסם רב זוטרא בר מובה אמר רב נחמן כאן בעבירות שבין אדם לחבירו *כאן בעבירות שבין אדם למקום חניא ד' יוסי בר יהודה אומר אדם 'עובר עבירה פעם ראשונה מחולין לו שלישית מחולין לו רביעית אין מחולין לו שנאמר °כה אמר ה' על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אישבונו (*ונאמר) °הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר מאי ואומר וכי תיבא הני מילי כציובר אבל ביחיד לא ת"ש הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר (*מכאן ואילך אין מחולין לו שנאמר על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אישבונו) ת"ר *עבירות שהתודה עליהן יוה"כ זה לא יתודה עליהן יום הכפורים אחר ואם שנה בהן צריך להתוודת יוה"כ אחר ואם לא שנה בהן וחזר והתודה עליהן עליו החתוב אומר °בכלב שב על אקיא כסיל שונה באולחו *רבי אליעזר בן יעקב אומר °כ"ש שהוא משובח שנאמר °כי פשעי אני אדע וחטאתי נגדי חמיד אלא מה אני מקיים ככלב שב על קיא וגו' כדרב הונא דאמר רב הונא כיון *שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו הותרה לו סלקא דעתך אלא אימא נעשית לו כחיותי *וצריך לפדות את חטא שנאמר °אנא חטא העם הוה חטאה גדולה ויעשו להם אלהי זהב דברי ר' יהודה בן בבא רבי עקיבא אומר (1) אשרי נשוי פשע כסוי חטאה אלא מהו שאמר משה ויעשו להם אלהי זהב כד' ינאי דאמר ר' ינאי *אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע כסף וזהב שררית להם לישראל עד שאמרו די גרם להם שיעשו אלהי זהב שני פרנסים טובים עמרו להם לישראל משה ודוד משה אמר יכתב סורחני שנאמר °יען לא האמתם כי להקדישני דוד אמר *אל יכתב סורחני שנאמר אשרי נשוי פשע כסוי חטאה משל דמשה ודוד למה הרבר דומה לשתי נשים שלקו בבית דין אחת קלקלה ואחת אכלה פני שביעית אמרה להן אותה שאכלה פני שביעית בבקשה מכס הדיעו על מה היא *לוקה שלא יאמרו על מה שזו לוקה זו לוקה הביאו פני שביעית וחלו בצוארה והיו מכרזין על לפניה ואמרין על עסקי שביעית היא לוקה *מפרסמין את החנוף מפני חילול השם שנאמר °ובשוב צדיק מצדקו ועשה עול ונתתי מכשול לפניו תשובת המחולטין מעכבת הפרועות ואע"פ שנתחם עליו נזר דין של פורענות שלות רשעים סופה קלה ודרשות מקברת את בעליה ערום נכנס לה וערום יצא ממנה ולואי שתהא יציאה כביאה *רב כי דעה נפיק למיין דינא אמר הכי בצבו נפשיה לקטלא נפיק וצבו ביתיה לית הוא עביד וריקן לביתיה אויל ולואי שתהא ביאה (6) ביציאה **רכא כי הוה נפיק לדינא אמר הכי בצבו

שלא כמרת הקדוש ברוך הוא מרת בשר ודם מרת בשר ודם מקניט את חבירו (7) בדברים ספק מתפיים הימנו ספק אין מתפיים בדברים אבל הקיב'ה אדם עובר עבירה בסתר מתפיים מכנו בדברים שנאמר °קרו עמכם דברים ושובו אל ה' ולא עוד אלא שמחוק לו מיכה שנאמר וקח טוב ולא עוד אלא שמעלה עליו החתוב כאילו הקריב פרים שנאמר °ונשלמה פרים שפתינו שמא האמר פרי חובה תיל °ארפא משובתם אוהבם נדבה חניא *היה רבי אבהו גרוב גדולה תשובה שבשבי' יחיד שעשה תשובה מחולין (7) לכל העולם כולו שנא °ארפא משובתם אוהבם נדבה לו שב אפי מכנו מהם לא נאמר אלא מכנו *היכי דמי בעל תשובה אמר רב יהודה *כנון שבאת לידו דבר עבירה פעם ראשונה ושניה (1) וניצל הימנה מחוי רב יהודה באותה אשה באותו פרק באותו מקום א"ר יהודה רב רמי כתיב °אשרי נשוי פשע כסוי חטאה וכתוב °מכסה פשעיו לא יצליח לא קשיא הא כחטא מפורסם הא כחטא שאינו מפורסם רב זוטרא בר מובה אמר רב נחמן כאן בעבירות שבין אדם לחבירו *כאן בעבירות שבין אדם למקום חניא ד' יוסי בר יהודה אומר אדם 'עובר עבירה פעם ראשונה מחולין לו שלישית מחולין לו רביעית אין מחולין לו שנאמר °כה אמר ה' על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אישבונו (*ונאמר) °הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר מאי ואומר וכי תיבא הני מילי כציובר אבל ביחיד לא ת"ש הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר (*מכאן ואילך אין מחולין לו שנאמר על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אישבונו) ת"ר *עבירות שהתודה עליהן יוה"כ זה לא יתודה עליהן יום הכפורים אחר ואם שנה בהן צריך להתוודת יוה"כ אחר ואם לא שנה בהן וחזר והתודה עליהן עליו החתוב אומר °בכלב שב על אקיא כסיל שונה באולחו *רבי אליעזר בן יעקב אומר °כ"ש שהוא משובח שנאמר °כי פשעי אני אדע וחטאתי נגדי חמיד אלא מה אני מקיים ככלב שב על קיא וגו' כדרב הונא דאמר רב הונא כיון *שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו הותרה לו סלקא דעתך אלא אימא נעשית לו כחיותי *וצריך לפדות את חטא שנאמר °אנא חטא העם הוה חטאה גדולה ויעשו להם אלהי זהב דברי ר' יהודה בן בבא רבי עקיבא אומר (1) אשרי נשוי פשע כסוי חטאה אלא מהו שאמר משה ויעשו להם אלהי זהב כד' ינאי דאמר ר' ינאי *אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע כסף וזהב שררית להם לישראל עד שאמרו די גרם להם שיעשו אלהי זהב שני פרנסים טובים עמרו להם לישראל משה ודוד משה אמר יכתב סורחני שנאמר °יען לא האמתם כי להקדישני דוד אמר *אל יכתב סורחני שנאמר אשרי נשוי פשע כסוי חטאה משל דמשה ודוד למה הרבר דומה לשתי נשים שלקו בבית דין אחת קלקלה ואחת אכלה פני שביעית אמרה להן אותה שאכלה פני שביעית בבקשה מכס הדיעו על מה היא *לוקה שלא יאמרו על מה שזו לוקה זו לוקה הביאו פני שביעית וחלו בצוארה והיו מכרזין על לפניה ואמרין על עסקי שביעית היא לוקה *מפרסמין את החנוף מפני חילול השם שנאמר °ובשוב צדיק מצדקו ועשה עול ונתתי מכשול לפניו תשובת המחולטין מעכבת הפרועות ואע"פ שנתחם עליו נזר דין של פורענות שלות רשעים סופה קלה ודרשות מקברת את בעליה ערום נכנס לה וערום יצא ממנה ולואי שתהא יציאה כביאה *רב כי דעה נפיק למיין דינא אמר הכי בצבו נפשיה לקטלא נפיק וצבו ביתיה לית הוא עביד וריקן לביתיה אויל ולואי שתהא ביאה (6) ביציאה **רכא כי הוה נפיק לדינא אמר הכי בצבו

(6) קבא ג' ופ'ט' (7) ספרדיון (8) כד' דעה נפיק למיין דינא אמר הכי בצבו נפשיה לקטלא נפיק וצבו ביתיה לית הוא עביד וריקן לביתיה אויל ולואי שתהא ביאה (6) ביציאה **רכא כי הוה נפיק לדינא אמר הכי בצבו

מוסף רש"י נעשית לו כחיותי. דומה לטעמי דהיה (דקלן) ויפ' קוטה (33) אל יכתב סורחני. שמתוק אופה פ'ט' מן המקרא ושתכח לעולמים (ספרדיון קפ) לקטלא נפיק לט' פלי טעם ועל פ'טו היה חומר (ס' 1) וצבו ביתיה לית וצבו ביתיה לית. הוא עביד. לרב בית. לא עשה כן (ס'). וריקן לביתיה אויל. ש'טו משכח כן ל'טו (ס'). ולואי שתהא ביאה. ש'טו לביה. כצ'א. ש'טו ממי. ש'טו שלל אטעם יאמנ (ס').

[ג'ל ויסרי]

[חוספתה ספדי]

פלי ג פיי רבי אלעזר בר יודיה

סחוט ג [חוספתה פיי ה'י]

כנסת ג [ספרדיון קפ]

סורב ג

[היינו מסת מנדח מרדכי וי"ה ה'י"ה פי' פי' וי"ה]

רבינו הנגאל אליב כי אנכי בעליי בגם תשובה מיסורין גרולת חשיבה שפאלי דרין ופאטו עד סאם שורות ח' לא תעשה

פלי ג פיי רבי אלעזר בר יודיה

[חוספתה ספדי]

פלי ג פיי רבי אלעזר בר יודיה

סחוט ג [חוספתה פיי ה'י]

כנסת ג [ספרדיון קפ]

סורב ג

[היינו מסת מנדח מרדכי וי"ה ה'י"ה פי' פי' וי"ה]

רבינו הנגאל אליב כי אנכי בעליי בגם תשובה מיסורין גרולת חשיבה שפאלי דרין ופאטו עד סאם שורות ח' לא תעשה

קצין ג' שוגג מאגרי וטובה מ' טאג

ספר

שמות בארץ

יום תרועה

תוספת יום הכפורים

כפות תמרים

אשר שם משה גדול הדור הרב המופלא שבסנהדרין
כמוהר"ר משה ׳ן חביב זלה"ה
מרא דאדעא דישראל
בעמ"ס גמ פשוט על הלכות גימין

סודר מחדש בהגהה מדויקת עפ"י דפוס ראשון
בתוספת מראה מקומות הערות מפתחות לש"ס ופוסקים
ע"י הרב יעקב שלום ארנפלד

בהוצאת

מכון להוצאת ספרי קדמונים

ירושלים תשנ"ו לפ"ק

סו] כלפי
 תשובתו
 זהא קא
 א הכבוד
 ולחקוק
 וינו יכול
 ו בכסא
 'טין של
 בכל לא
 א הזכה
 אף על
 לעינים
 שיש בה
 דה זרה
 כל דבר
 ו וכופר
 ל מנ"ל
 דה זרה
 ומנשה
 דפרק
 ז הבא
 יי כל
 מרפה
 ס"ל
 ז. לכן
 הלכות
 ש בין
 גדולה
 רישית
 בכלל
 [ויקרא
 זו י"ו
 מכלל
 גנחות
 א עד
 ר"י
 כלל.
 [עד
 טעם

נחלקו ר"ל ור"י בהך קרא דנביאים הו"ל לחלוק
 בפסוק דפרשת ואתחנן [ה. ל'] דכתיב בצר לך
 כו' ושבת עד ה' אלקיך. ויראה דהתם אליבא
 דכ"ע הוי עד ולא עד בכלל, משום דמיירי
 בתשובה שהיא מחמת יראה דהם שבים מחמת
 הצרות והקללות שבאו עליהם. אבל בפסוק זה
 דהושע שהב"ה א"ל שובה ישראל תשובה
 מאהבה ותשיג מעלה עד ה' אלקיך, יען
 התשובה שעשית עד עכשיו מיראה לא עשה לך
 אלא זדונות כשגגות, וזהו כי כשלת בעונך
 כדלקמן, כזה הוא דנחלקו. ועי"ל דקרא דושבת
 לא מיירי התם לענין שיעלה במעלות לחקוק
 פרצופו בכסא הכבוד אלא לענין שישגי הנבואה
 כדמסיים קרא ושמעת בקולו, כמ"ש [וכריס ד,
 ל"ג] השמע עם קול אלקים כו' אבל בהך קרא
 דלא כתיב בתריה ושמעת בקולו, משמע דבא
 לומר דעל ידי התשובה יעלה במעלות לחקוק
 פרצופו בכסא הכבוד ובוה הוא דנחלקו כנ"ל.
 ועיין בספר אהבת עולם דף ע"א ע"א יע"ש
 ודוק:

רמי אמר ר"י הכי והאר"י כו'. [ראה הגירסא
 בעין יעקב] הקשה בספר מאור עינים דמאי
 קושיא וכי בשביל שדוחה את ל"ת לית ליה
 שעד כסא הכבוד מגעת ולא עד בכלל. ותו
 דאמאי הקשה ממ"ש ר"י גדולה תשובה יקשה
 אליו מכת הכתוב לחוד ונימא והכתיב הן ישלח
 איש את אשתו וכו' וכתיב כסיפיה דקרא ושוב
 אלי נאם ה'. ויראה לי דאלולי דאמר ר"י גדולה
 תשובה שדוחה את לא תעשה שבתורה ל"ק
 מכח הכתוב לחוד, דהו"א דהכי קאמר קרא הן
 ישלח איש את אשתו והלכה והיתה לאיש אתר
 אם ישוב אליה עוד, הוא עון פלילי וחנוף תחנוף
 הארץ ואת זנית רעים רבים ואתם סבורים לשוב
 אלי כבראשונה להיותכם חקוקים תחת כסאי
 בחיבה יתירה כדמות נשואין כבראשונה זה דבר
 דלא אפשר, אלא הלואי תהיה תשובתכם
 שאקרב אתכם לפלטין להיות תחת כסא הכבוד
 עד ולא עד בכלל. אמנם עתה שאר"י שאין זה

פירוש הכתוב, אלא כוונת הכתוב לומר גדולה
 תשובה שדוחה לא תעשה שבתורה שמבטיחין
 הכתוב דאע"ג כי את זנית רעים רבים ושוב אלי,
 כלומר שישובו אליו למעלתם הא' להיות
 חקוקים בכסא הכבוד כדמות נשואין איש
 ואשה. השתא קשיא ליה מדר"י לדר"י. ומשני
 הא ביחיד הא בציבור דזכות תשובת הרבים
 עדיפא דמגעת עד כסא הכבוד ועד בכלל, אבל
 תשובת יחיד ולא עד בכלל. ויש מקשים אמאי
 לא תירץ כאן מאהבה כאן מיראה. ומתריצים
 דתירוצן כאן ביחיד כו' הוא רמוז בפסוק שובה
 ישראל לשון יחיד לכן כתיב עד ה' אלקיך ולא
 עד בכלל, אבל בציבור כתיב בתריה קחו עמכם
 דברים ושובו אל ה' ולא כתיב ושובו עד ה'
 אלמא דהחילוק הוא בין יחיד לציבור ודוק:

עמוד ב'

אמר ר"י גדולה תשובה שדוחה לא תעשה →
 כו'. מקשים העולם מאי אולמיה
 דתשובה והלא כך היא המדה דאתי עשה ודחי
 לא תעשה. ובספר כסף נבחר דף קצ"ג הביאו
 מפרש הילקוט ירמיה סימן ג' תירץ בשם רבו
 ז"ל דהא דאמרינן בעלמא אתי עשה ודחי לא
 תעשה, היינו היכא באותו שדוחה את לא תעשה
 מקיים העשה, וכדי שזה יקיים העשה אין אנו
 חוששין לדחות לא תעשה. אבל הכא מי
 שמקיים עשה של ושבת הם כנסת ישראל, ונהי
 שראוי שתדחה לא תעשה לחזור עם בעלה,
 אבל מי התיר לבעל לחזור עמה ולעבור על לאו
 דלא ישוב בעלה מאתר שאינו מקיים שום עשה.
 וכן תירץ בספר אהבת עולם דף ע' ע"ד יע"ש. L
 וק"ל דהא תנן בפרק אלו נערו [ל"ט]. האונס
 שותה בעציצו אבל נמצא בה דבר ערוה או
 שאינה ראויה לבא לישראל אינו רשאי לקיימה
 שנאמר ולו תהיה לאשה הראויה לו, ופרכינן
 עלה בגמרא דף מ'. ניתי עשה ונדחי לא תעשה,
 ומשני היכא אמרינן ניתי עשה ונדחי לא תעשה
 כגון מילה בצרעת דלא אפשר לקיימי לעשה,

4

שבכללות אבל א"א שזנתה תחת בעלה ושוב גרשה אם יחזירנה אצלו אע"ג דלא ניסת לאחר בזה הוא דאיכא לאו ולוקה. וקרא הכי קאמר לא יוכל בעלה הראשון וכו' אם היתה לאיש אחר או אם נטמאה תחתיו וגרשה לא יוכל להחזיר גרושתו אע"ג דלא ניסת לאחר, יע"ש. וא"כ לפי זה היינו דקאמר אע"ג דהאמת הוא דאם ישלח איש את אשתו והיתה לאיש אחר אם ישוב אליה עוד הלא חנוף תחנוף הארץ, ובכלל לאו זה הוא א"א שזנתה וגרשה בעלה דלא יוכל להחזירה, ואם החזירה עובר בלאו דמחזיר גרושתו, אפ"ה אני אומר לכם ואת זנית רעים רבים ושוב אלי כו'. והיינו מ"ש ר"י גדולה תשובה שדוחה לא תעשה שבתורה, דהיינו לא תעשה דמחזיר גרושתו אחר שזנתה תחתיו. ולזה רמז במ"ש לא תעשה שבתורה, דתיבת שבתורה מיותרת אלא מפני שיש בכלל לאו זה לא תעשה והוא אשת איש שזנתה ולא גירשה דאסורה לבעלה, אבל אינו לאו ממנין הלאוין דהוא לאו שבכללות לדעת הרמב"ם ז"ל. אבל כשזנתה וגרשה אם יחזיר גרושתו אז עובר על לא תעשה שבתורה כלומר שהוא ממנין הלאוין דהוא לאו חמור דמחזיר גרושתו ולוקין עליו, מלבד דאיסור עשה איכא דא"א דזנתה אסורה לבעלה משום עשה דוהיא נטמאה, וכשגרשה אסור להחזיר משום לאו דמחזיר גרושתו אע"ג דלא ניסת לאחר, וזו היא גדולת עשה דתשובה שדוחה עשה דוהיא נטמאה ודוחה איסור לאו דמחזיר גרושתו כדאמרן. ואני שמעתי מפי אור עיני חתני וגיסי הרב המובהק המג"ן נר"ו דפירש דטעמא דר"י הוי משום דכתבו התוספות פרק המוצא תפילין דף ק' ע"א [כד"ה מתן] וז"ל וא"ת וליתי עשה ולידחי לאו דבל תוסיף ויש לומר דלא דמי כלל לכלאים וציצית דהכא ע"י פשיעה הוא בא והיה יכול להתקיים בלא דחיית הלאו, עכ"ל. וה"נ מן הראוי היה דעשה דתשובה לא ירחה לאו דא"א שזנתה דאסירא כיון דע"י פשיעה הוא בא, וזו היא מעלת התשובה שדוחה לא תעשה אע"ג דבא ע"י פשיעה:

גמרא א"ר יונתן כו'. בעין יעקב גריס הכי אר"י גדולה תשובה שמביא גאולה לעולם שנאמר ובה לציון גואל מה טעם משום דולשבי פשע ביעקב אר"י גדולה תשובה שמקרבת גאולה לעולם כו'. ויראה לע"ד דר"י ור"י פליגי בהא דאיתא בפרק חלק דף צ"ז ע"ב דמר סבר אם ישראל עושים תשובה נגאלים ואם לא אינם נגאלים, ומר סבר דכשיגיע הקץ האמיתי אפילו לא יעשו תשובה נגאלין. אלא דאם יעשו תשובה מקרבין את הגאולה להביאה קודם זמנה. וסברת ר' יוסי הוא כמ"ד אם עושין תשובה נגאלין. ומוכח לה מדכתיב ובה לציון כו' הא אם לא שבו אין כאן גואל, ור' יונתן חולק וס"ל דבה לציון גואל לא קאי לסיפיה דקרא אלא משום דכתיב בישעיה נ"ט, י"ט, כי יבא כנהר צר [וגו'] ובה לציון גואל. ודרשו בפרק חלק דף (צ"ז) [צ"ח]. אם ראית דור שצרות רבות באות עליו כנהר חכה לו שנאמר כו' יע"ש. וס"ל לר"י דכשיבא הקץ האמיתי אפילו לא יעשו תשובה נגאלין אלא דאם יעשו תשובה הם גורמין לקרב הגאולה ומוכח לה מדכתיב בישעיה סימן נ"ו, א' כה אמר ה' שמרו משפט כו'. והקשה הר"ף היכא רמיזא תשובה בפסוק זה ונרחק בתירוץ קושיא זו. והדבר מובן דבישעיה סימן א' הכתוב מוכיחם יתום לא ישפוטו כו' לכן אמר הכתוב שאם יעשו תשובה דהיינו שישמרו משפט כו' יקרבו את הגאולה וזהו כי קרובה ישועתי לבא. ורבי יוסי יסבור דהך קרא לא מיירי במעלת התשובה אלא במעלת המשפט והצדקה וכמ"ש פרק קמא דכתרא דף י' ע"א גדולה צדקה שמקרבת הגאולה כו'. ועיין בכלי פ"ז דף רי"ד ע"ב ודף רכ"ח ע"א ודוק.

אמר ריש לקיש גדולה תשובה שזדונות נעשות כשגגות. עיין בספר עיקרים מ"ד פרק כ"ה:

איני והאר"ל כו' נעשות י ביחזקאל סימן ל' מרשעתו כו'. ודייק לה מו יתירה, אלא בא לרמוז עליה על מה שעשה ואף על העבוי דלא דייק לה מדכתיב שם סי רשע מדשעתו ויעש משפט נפשו יחיה כו'. משום דהתם דכתיב הוא את נפשו יחיה ק וצדקה שעשה. גם מ"ש התם כ"א] ויראה וישוב מכל פש ימות. איכא למדחי דכוונתו דחזר בתשובה לא ימות בלא חיו יחיה, וחזר לומר לא ימו שמענו דזדונות נעשו כזכיוח על בני דורו. לכך מוכח לה רכתיב עליהם הוא יחיה העבירות שעשה שנעשו לו יתור מבני דורו. ויש להתבונן העבירה יעשה זכות. י"ל דכיו היא באותו פרק וכו' כדלק טעם טעם החטא והכיר במ ואפ"ה פירש מהעבירה מ: דאותה עבירה שעשה כבר שעשה שהוא זכות גדול, שמעולם לא חטא ופגע בו ממנה אין לו זכות גו

ואין להקשות ממאי דאפי הירודי ביומא דף ל"ו הוידוי עיתי פשעתי וחטאתי וקשה למה לא התפלל מש כזכיות. ויש לומר דכיון דמ פשעים דהיינו מדרים, דהם זדונות, על כולו אמר עשה ל גם הפשעים כשגגות, ופשעני חוזרים לזכיות, ואפילו לשג אלא מכח תפילה משה. בתחילה עשה להם זדונות כ

חמישי כה כִּי תִבֹא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ וְאָכַלְתָּ
 עֲנָבִים כְּנַפְשֶׁךָ שְׂבַעֲךָ וְאֵלֶּכְלִיךָ לֹא
 תִתֵּן: ס כִּי תִבֹא בְּקִמַת רֵעֶךָ
 וְקִטְפַת מְלִילַת בִּידֶךָ וְחָרַמְשׁ לֹא
 תִתֵּן עַל קִמַת רֵעֶךָ: ס כד ואֵ כִי יִקַח
 אִישׁ אִשָּׁה וּבָעֵלָה וְהָיָה אִסְלָא
 תִמְצָא־חַן בְּעֵינָיו כִּי־מִצָּא בָּהּ עֲרוֹת

בפוקד: כה ארי תתגר בכרמא
 דחברך ותיכול ענבין כנפשך
 שבעך ולקמאך לא תתן: כו ארי
 תתגר בקמתא דחברך ותקמוף
 מליין בידך ומנלא לא תרים על
 קמתא דחברך: א ארי יסב גבר
 אתתא ובעלנה ויהי אם לא
 תשבח רחמין בעינוהי ארי
 אשכח בה עברת פתגם

ויכתוב לה
 בידה ויפטרנו
 מביתה ותהן
 ג ויסגנה נכר
 לה נט פו
 ויפטרנה מב
 נכרא בתר
 לאנתו: ד ליו
 קרמאה די פו
 קמהו לה
 אסתאבת
 קדם יי ולא
 יי אלהך יחב
 יסב גבר את

לקט בהיר

רש"י

וכן יהיה צ"ל לאוין (מ"ל): מא פשוט שכן הוא, וכי
 הספר הוא שכל דכפין יימי ויאכול, אבל גם מהכחוב נשמע
 זאת, ואל כליך לא תתן אבל אמה נותן לכליו של בעל הבית,
 ולזה סמך רש"י מאמר הסמוך לכאן הגם שאינו על סדר
 הכחוב (מ"ל), וזה לפי פשט הכחוב, ובגמ' למדו זאת
 מג"ש: מב) דבר ידוע הוא וכבר אמרנוהו כמה פעמים
 שאם שינה הכחוב להקדים חיבה הנריכה להיות מאוחר לא
 לתנם הוא, אלא רצונו להדגיש את החיבה כדי שיוצן ממנה
 הפוכה, וכן הוא דרך דיבור בני אדם, ושורת הדיבור כאן
 לומר ולא תתן אל כליך, כמו לא תסגיר עבד, לא יהיה קדש,
 לזה בא להדגיש שדוקא אל כליך אבל אמה נותן לכליו של
 בעל הכרם, וכן בפסוק הסמוך וחרמש לא תניף (מלבי"ם):

(כה) כִּי תִבֹא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ. בפועל הכחוב מדברתא
 (איני - צ"מ פ"ז): ואל כליך לא תתן. (מכאן"י) שלא
 דברה תורה אלא בשעת הצליר בזמן שאתה נותן
 לכליו של בעל הבית (ספרי), אבל אם בא* לעדור
 ולקשקש"י חינו אוכל (צ"מ פ"ט): כנפשך. כמה
 שתרצה"י: שבעך. ולא אכילה גסה"י (צ"מ פ"ז):
 (כו) כִּי תִבֹא בְּקִמַת רֵעֶךָ. אף זו בפועל הכחוב
 מדבר (ס:): א) כִּי מִצָּא בָּהּ עֲרוֹת דִּבְרַ וְגו'.)
 מלוא (עליו לגרשה (ג"ען ע:)), שלא* תמלא חן
 בעינוי"א):

שינוי נוסחאות: שכו"י: שאם לא

מג) לעדור פי' לחרוש פי' סביב הגפן (ולא כש"ח) לקשקש פי'
 חיצת נפש משמע לפעמים לשון רצון כידוע,
 ור"ל אפילו יותר משכרו (נח"י): מה) פי' אכילה יותר מכדי שביעה: א) כמה מיני גרסאות במאמר זה יש גורסין
 „וגו'“, יש שאין גורסין „עליו לגרשה“, ויש גורסין שאם לא תמלא חן, ובגמ' מלוא מן המורה דכתיב כי מלא בה ערות דבר
 וכתב לה, והכל הולך למקום אחד, ופי' דברי רבינו הם: שמאחר שערות דבר גרם לשלילת מליאת חן מלוא עליו לגרשה חייב
 ומיד שאם ישנה ולא יגרשה חיישין סוף תמלא חן בעיניו והמורה הק' לא רתה בכך, וחסר מן דברי רבינו „כדי“ שלא
 תמלא, והכחוב שאמר „וכתב לה“ אין פירושו אם יכתוב לה אלא מלוא שיכתוב לה, ובשום אופן אין פירושו דברי רבינו
 שמונה לשנאותה ושלא תמלא חן בעיניו, אמת שאדם הישר והשלם לאלקיו שונה את בעל עבירה אבל לא שייך לזוות על זה -
 וההכרח לדברי רבינו הוא, שאם אין וכתב לה מלוא אלא הגזירה בפסוק ד' לא יוכל בעלה וגו' א"כ למה לכל הקדמה הזאת
 העיקר שאם גרשה בעלה ונשאה לאיש אחר לא יכול בעלה הראשון חוזר לקמתה, עוד יש הוכחה מבינת „והיה“ שפירושו
 המשכת דבר מדבר שאם ימלא בה ערות דבר ימשוך מזה שיכתוב לה ספר כריחות, שאל"כ היל"ל כי יקח וגו' ולא תמלא חן

אור החיים

כה. ואל כליך לא תתן. אומרו ואל כליך מלוא אחרת והוא שלא יאכל אכילה גסה, והוא מה
 בתוספת וא"ו"י), להעיר שקדמה שדייק באומרו שבעך ודרשו ז"ל (צ"מ פ"ז): ולא

אור בהיר

קבג) והיל"ל אבל אל כליך וגו'.

(ב) (לאיש
 אחר. אין זה
 מתוך ציתו חי
 האחרון. הכ
 לא קיברתו
 (7) אחרי
 שנסתרה* (1)
 שהיא חדשה ל
 גרושתו (ספרי -

שינוי נוסחאות: הוסח
 ומאי נסתרה נבג
 והיא נטמאה (ול
 דפשטיה דקרא
 החוס', והנה הכ
 כאליו אמר ואחר
 אפילו אלמנה וגו'
 זו חדשה חדשה
 ממש שהוא המל

דָּבָר וּכְתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֹת וְנָתַן
 בְּיָדָהּ וּשְׁלַחָהּ מִבֵּיתוֹ: ב וַיֵּצֵאָה מִבֵּיתוֹ
 וְהִלְכָה וְהִיתָה לְאִישׁ־אַחֵר: ג וּשְׁנֵאָה
 הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן וּכְתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֹת
 וְנָתַן בְּיָדָהּ וּשְׁלַחָהּ מִבֵּיתוֹ אוֹ כִּי
 יָמוּת הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן אֲשֶׁר־לָקַחָהּ לוֹ
 לְאִשָּׁה: ד לֹא־יִוָּכַל בַּעֲלָהּ הָרִאשׁוֹן
 אֲשֶׁר־שְׁלַחָהּ לָשׁוּב לְקַחְתָּהּ לְהִיּוֹת לוֹ
 לְאִשָּׁה אַחֲרֵי אֲשֶׁר הִטְמָאָה כִּי־
 תוֹעֵבָה הוּא לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא תִחַטְּיֵא
 אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיהָ נָתַן לָהּ
 נְחֻלָּה: ט שֵׁשׁ הַ כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה
 חַדְשָׁה לֹא יֵצֵא בְּצַבָּא וְלֹא־יַעֲבֹר עָלֶיהָ

וּכְתוּב לָהּ גַם פְּטוּרִין וַיְהִי בִידָהּ וַיִּפְטְרָנָה מִבֵּיתָהּ: ב וְתַפּוּק מִבֵּיתָהּ וְתִהְיֶה לְגֵבֶר אַחֲרָיו: ג וַיִּסְנֶנָה גְבָרָא בְתַרְאָה וּכְתוּב לָהּ גַם פְּטוּרִין וַיִּתֵּן בְּיָדָהּ וַיִּפְטְרָנָה מִבֵּיתָהּ אוֹ אַרְי יָמוּת גְבָרָא בְתַרְאָה דְנִסְבָּה לָהּ לְאִנְתוֹ: ד לִית לָהּ רִשׁוֹ לְבַעֲלָהּ קְדָמָא דִּי פְטָרָה לְמַתְב לְמַסְבָּה לְמָהוּ לָהּ לְאִנְתוֹ בְתַר דִּי אִסְתָּאבַת אַרְי מְרַחֵקָא הוּא קְדָם יִי וְלֹא תִתְיָב יְת אַרְעָא דִּי יִי אֲלֵהָ יְהִי לָהּ אַחְסָנָא: ה אַרְי יִסַּב גְבֵר אַתְתָּא חֲדָתָא לָא יַפּוּק

לקט בהיר

רש"י

וגו', ועיין מזה ברש פסחה זו (כ"א י"ד) והיה אם לא חפצת בה, ובפ' שופטים (י"ז י"ח) - ומה זה ערות דבר עיין סוף מסכ' גיטין - ואם יקשה לך הלא בית הלל סברי אפי' הקדיחה חבשילו, זה ילא להם מחיבת "דבר" מדלא אמר ומלא בה ערוה, וזו אין מזהו אלא רשות, אבל בערוה אה"ג שמזהו היא אפילו לנ"ה (תוס'): ב) כלומר אחר הוא לגבי בעלה הראשון ואינם בהשואה, שאל"כ היה די לומר והיתה לאיש, אחר למה לי (רא"ם): ג) מדאמר לשון ודאי ושנאה ולא אמר אם שנאה, וגם כל הכתוב בכלל מיותר הוא שהיה די לומר והיתה לאיש אחר לא יוכל בעלה וגו' (מ"ל): ד) זו דעת חכמים ביבמות, ומסיק שם בגמ' ומאי נסתרה נבעלה ואמאי קרי ליה נסתרה לישנא מעליא נקיט, ופרץ נבעלה טומאה בהדיא כתיב בה (במד' ה') ונסתרה והיא נטמאה (ולמה ללמדה מכאן) ומשני למיקם עלה בלאו עכ"ל הגמ', ובתוס' שם וא"ת והיכי מפסי רבנן קרא מפשטיה דפשטיה דקרא במחזיר גרושתו כתיב, וי"ל דלא מסתבר להו למיקרי טומאה לנישואי גרושה כיון דבעילתה היתר הוא עכ"ל התוס', והנה הם שני לאוין זהיר במחזיר גרושתו משנשאת וזהיר במחזיר אשתו שנטמאה בזנות (רמב"ן), פי' חסר וא"ו כאלו אמר ואחרי אשר הוטמאה: ה) פי' אל תפרש חדשה בחולה שהיא חדשה לכל העולם, שהרי כתיב אשה ומרבינן בה אפילו אלמנה וגרושה מדלא אמר בחולה (ובספרי מרבינן אלמנה וגרושה מדכתיב ושימח את "אשתו" מכל מקום) א"כ מה זו חדשה חדשה לו פרט למחזיר גרושתו (גמ'): ו) זה חסר מן הכתוב, כלומר מה שאמרנו לא ילא בצבא לא רק צבא ממש שהוא המלחמה אלא דבר זה של צבא לא יעבור עליו על איש זה לכל שום דבר ואפילו נזרק הצבא, וא"ת א"כ שאפילו כל

(ג) (לאיש אחר. סיגרשנה ולא ישאנה): (איש אחר. אין זה צן זוגו של ראשון) הוא הוליא רשעה מתוך ביתו וזה הכניסה (כס): (ג) ושנאה האיש האחרון. הכתיב מצטרי סופו לשנאותה" וחס לאו קוצרתו שנאמר או כי ימות (ספרי - גיטין כס): (ד) אחרי אשר הוטמאה. לרבות סועה שנסתרה* (ספרי - יבמות י"א): (ה) אשה חדשה. שהיא חדשה לו" ואפילו היא אלמנה, פרט למחזיר גרושתו (ספרי - סוטה מ"ד): ולא יעבור עליו. דבר הלצח"י

שינוי נוסחאות - הסתרת (רמב"ן)

יְהוָה בְּמִבְטָחֶיךָ וְלֹא תִצְלִיחִי לָהֶם: **ג** אֲלֵךְ אֶל־אֱמֹרֵי הַן יִשְׁלַח אִישׁ אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהִלְכָה מֵאֵתוֹ וְהִיתָה לְאִישׁ־אֲחֵר הַיָּשׁוּב אֵלֶיהָ עוֹד הֲלוֹא חֲנוּף תַּחֲנֵף הָאָרֶץ הַהִיא וְאֵת זִנִּית רַעִים רַבִּים וְשׁוֹב אֵלַי נְאֻם־יְהוָה: בְּשֵׁאֵי־עֵינֶיךָ עַל־שְׂפֹתַי וּרְאֵי אֵיפֹה לֹא

חֹבֶיךָ עַל רִישֶׁךָ אֲרִי רְחִיק וְרֹחֲצֶיךָ וְלֹא תִצְלַחִין לָהֶן: אֶל־מִימְרֵי הָאֵל יִפְטֹר גְּבֵר יֵת אֶת־תִּיבִי וְתִתֶּךָ מִלִּוְתִיבִי וְתִהְיֶי לְגֵבֵר אֲחֵרֵן הַאֲפָשֶׁר דִּיתוּב לִוְתִיבֵי עוֹד הֲלֹא מִחֵב תַּחֲוֹב אֲרַעֲא הַהִיא וְאֵת

וְהוּא הִיכָא לֹא אֶתְחַפְּרָת לְךָ לְמַפְלַח לְמַעֲוֹתָא עַל אֲוֶרְתָת בֵּית מִשְׁרֵיהוֹן אֲוֶרְכָת לָהֶן פְּעֻרְכָאֵי רִשְׁוֹן בְּשִׁכּוּנֵין בְּמִדְבָרָא וְתִיבָתָא אֲרַעֲא פְטַעוֹתֶיךָ וְכִבְשֵׁתֶיךָ: ג וְאֶת־מַעֲוֹ רְסִיסָאֵי וּמִלְקוֹשָׁא לֹא

מַעֲוִיתָא וְאֶתְחַפְּרָתָא לְעַמְמִין סְגִיאִין וְתוֹבִי מַכְעֵן לְפִוְלַחְנִי אֲמַר יי: ב זְקוּפֵי עֵינֶיךָ עַל גְּבֵרֵין רִשְׁוִי

יִשְׁבַּת דְּהֵם. לַהִיּוֹת נְכוּנָה לִנְ הוּא קְרוֹי עַרְבֵי שְׂסוּכֵן עֵרְעֵרָה: ג

שְׁנֵאלְמַר כְּדַנְרֵי הַיַּמִּים (נ כס כ): (ב) לֵאמֹר הֵן יִשְׁלַח וְגו'. יֵשׁ לִי לֹמַר שְׂאִין עוֹד אֵת רְאוּיָה לִי, כִּי כֵן דַּךְ הַמַּשְׁלַח אֵת אֲשֶׁמוֹ וְהִלְכָה לֵה וְגו': וְאֵת זִנִּית רַעִים

מַצוֹדֵת צ' וְכֵן אֵיפֹה הֵם רֹעִים (נְלֵאשֵׁת לִי ט הַמַּשְׁגֵּל. וְכֵן וְאִישׁ אֲחֵר יִשְׁגַּלְנָה וְנָ כַעֲרֵבִי. שֵׁם אֹמֵה: ג) רִבִּיבִים. וְכַרְבִּיבִים עַל־י עֵשֶׁב (שֵׁס לֵב ט): זכ המאחר היורד על הקשין ועל המ (שֵׁס יֵל ט): וּמַצְחָה. הוּא הַפְּרֻחַת: הַכְּלָם. מִלְשׁוֹן:

רַבִּים. עַם אֹהֲבִים רַבִּים, וְאֵף עַל פִּי כֵן שׁוֹנֵי אֵלַי: וְשׁוֹב אֵלַי. כְּמוֹ עֲשׂוֹת, וְלִשׁוֹב אֵלַי, אֲנִי מוֹשֵׁק בְּךָ: (ג) שְׂפִים. יַעֲלֵי מִיַּם: לֹא שׁוֹגֵרֶת. לְשׁוֹן פִּלְגָשׁ: מַצוֹדֵת דוּד מוֹל הַקָּמִים עַל־יך: (א) לֵאמֹר. רֹצֵחַ לֹמַד מֵהֲרָאוּי לֵאמֹר לְיִשְׂרָאֵל אֵת זֹאת, הִנֵּה אִם יִגְרַשׁ אִישׁ אֵת אֲשֶׁתּוֹ, וְבִהְיֶתֶר הִלְכָה מֵאֵתוֹ וְהִיתָה לְאִישׁ אֲחֵר, וְאֵף אִם לֹא בָא עֲלֶיהָ: הַיָּשׁוּב. וְכִי יוּכַל בַּעֲלָה הַרְאִשׁוֹן לְשׁוֹב עוֹד אֵלֶיהָ לְקַחְתָּהּ, אַחֵר שְׂמַת הַשְּׂנִי אוֹ גֵרְשָׁהּ, כִּזְאת, וְתִקְבַּל גְּמוּלָה מִשְׁלָם: וְאֵת. אֲבָל אַתָּה יִשְׂרָאֵל, עַם כִּי בַעֲדֶיךָ תַּחֲתִי זִנִּית בְּאִיסוֹר עַם אֲהוּבִים רַבִּים, רֹצֵחַ לֹמַר עַם כִּי עֲבַדְתָּ עֲכוּרִים חִלּוּקוֹת, עַם כָּל זֶה שׁוֹב אֵלַי וְאִקְבַּלְךָ בַתְּשׁוּבָה: (ב) שֵׁאֵי עֵינֶיךָ. הַרִימִי עֵינֶיךָ

הַסַּחֲרָת עֲצֻמְךָ עַל הַדְּרָכִים לָהֶן וְתַחֲנִיפֵי אֲרִיךְ וְגו'. עַם זִנּוֹתְךָ לְ כַעֲנוֹךְ נִמְנָעוּ הַרְבִּיבִים וְלֹא הִי מְגוּלָה, כַּדָּרְךָ אֲשֶׁה זִנּוֹה שְׁאִינוּ לָהֶן דְּבַר בּו

רַד"ק שְׁהִיית בּוֹטַחַת בָּהֶם: וְלֹא תִצְלִיחִי לָהֶם. רֹצֵחַ לֹמַר בַּעֲבוּרֵם. וְמָה שְׁאֵמַר וְיִדִּיךָ עַל רִאשְׁךָ, כִּי כֵן דַּךְ הָאֵשֶׁה הַצּוֹעֶקֶת עַל אִידָהּ, הוֹלַכְתָּ וְיָדִידָהּ עַל רִאשָׁהּ, כְּמוֹ שְׁאֵמַר בַּתְּמַר וְתִשֵּׁם יָדָהּ עַל רִאשָׁהּ וְתִלַּךְ הַלּוֹךְ וְזַעֲקָה (ש"ב יג יט). וְיוֹנָתָן תַּרְגָּם וְכַהֲתַת חֹבֶיךָ עַל רִישֶׁיךָ: (א) לֵאמֹר. עֵינֵינוּ עִם כִּי מֵאֵס ה', הוּא מֵאֵס בְּךָ בַּעֲבוּר מִבְּטָחֶיךָ, וְאוֹמֵר לָךְ הֵן יִשְׁלַח אִישׁ אֶת אֲשֶׁתּוֹ: חֲנוּף תַּחֲנֵף הָאָרֶץ הַהִיא. שִׁיעֶשֶׂה בָהּ זֶה הַמַּעֲשֶׂה, כְּמוֹ שְׁאֵמַרָה תּוֹרָה כִּי תוֹעֲבָה הִיא לְפָנַי ה' וְלֹא תַחֲטִיא אֵת הָאָרֶץ (דְּבָרִים כד ה), כֵּן אֲמַר הִנֵּה חֲנוּף תַּחֲנֵף הָאָרֶץ, כְּלוֹמַר תַּחֲטִיא: וְאֵת זִנִּית רַעִים רַבִּים וְשׁוֹב אֵלַי. בְּמִקּוּמוֹת רַבִּים הַמְּשִׁיל הַכְּתוּב כִּנְסַת יִשְׂרָאֵל לְאֵשֶׁה

כִּי כֵן הִיָּה דַרְךְ עוֹבְדֵי עֲכוּרִים ב' שְׁנֵאלְתָּ. כְּתוּב, שְׂכַבְתָּ קְרִי, כְּמוֹ כַח (ל) לְשׁוֹן נְקִיָּה, וְכַבֵּר פִּיו וְהַשְׁכִּיבָה הוּא עֵינֵי הַעֲכוּרִים: ע פִּירוּשׁ לְעוֹבְדֵי עֲכוּרִים, כְּלוֹמַר דְּרָכִים שֶׁהֵם מְכַמֵּה מִקּוּמוֹת, רו אֱלֹהִיו, וְאֵת הַתְּאוּיָה לְכוֹלֵם לַע בִּכְחַת כִּי מִסְפַּר עֵרִיךְ הִיוּ אֱלֹהֵיךָ וְכִי כֵן דַּרְךְ הַעֲרַבִּים הַשׁוֹכְנִים ב' הַדְּרָכִים מִיַּחֲלֵי הַשִּׁירוֹת הַעוֹבוּ מֵהֵם. וְיוֹנָתָן תַּרְגָּם שְׂפִים נִגּוּ

מִדְּרָשׁי חו"ל (א) הֵן יִשְׁלַח אִישׁ אֶת אֲשֶׁתּוֹ וְגו'. גְּדוּלָה תְּשׁוּבָה שְׂדוּחָה אֵת לֹא תַעֲשֶׂה שְׂכַתּוֹרָה, שְׁנֵאלְמַר: לֵאמֹר הֵן יִשְׁלַח אִישׁ אֵת נִשְׂאֵי הַפֶּרֶק (א"ה) קְרִיאַת ה' לְיִשְׂרָאֵל לְחִזּוֹר אֵלָיו. (ר"י) הַתְּנַהּגוֹת הָעַם בִּימֵי יִאֲשִׁיהוּ. (יֵא"י) הַנְּבִיא מַצּוּוֹה לְקְרוֹא לְעֶשְׂרַת הַשְּׁבֻטִים לְשׁוֹב. (יֵדִישׁ) רִיבּוּי הַבְּטַחוֹת ה' לְיִשְׂרָאֵל אִם יִשׁוּבוּ אֵלָיו. (כ"כ) בְּגִידַת יִשְׂרָאֵל ב'ה' וְעַנְשֵׁם הַמֵּר.

אֲשֶׁתּוֹ וְגו' וְאֵת זִנִּית רַעִים רַבִּים פו:). עֲתִידָהּ כִּנְסַת יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּאלְמַר עוֹלָם, כְּבַד הַכְּתַבַּת לֵאמֹר הֵן יֵשׁ אֹמֵר לָהּ כְּלוֹם הַכְּתַבְתִּי אֲלֵא אִישׁ אֲנֹכִי וְלֹא אִישׁ, וְכִי גְדוּשִׁים אַתָּם ה' אִי זֶה סֵפֶר כְּרִיתוֹת ג) וּפְנֵנוּ רִבִּיבִים וְגו'. אֵין הַג

שיל"ת

ספר

התלם סופר

הרשעות

השלם המפואר

ברך ראשון:

לפני ימי הסליחות, ז"ך אלול, ראש השנה
שבת שובה, יום כיפור

מרבנו משה סופר זצוק"ל
בעל שו"ת והידושי "התם סופר"

יצא לאור במהדורה הראשונה בשנת תרפ"ט מכת"ק.
בתוספת ציונים מתנ"ך ומחז"ל, והערות "שער זמיר"
על ידי הגר"צ רבי יוסף נפתלי שטרן זצ"ל. היום הול"מ שלמה אלכסנדרוי סופר זצ"ל
בן מרן רבי שמעון סופר זצ"ל אבד"ק קראקא ובעל מכתב סופר
בן מרן רבנו המחבר זצ"ל

ועתה יוצא לאור במהדורה משלמת חדשה ומפוארת

על ידי מכון להוצאת ספרים וחקר כתבי יד

ע"ש החתם סופר ז"ל

עיד"ק ירושלים תשכ"א

תשע"ה

מדרגות נוסענות

עולם הזה, ולא נמות דכתיב וחי בהם וכהרמב"ם הנ"ל.

הוא יפתח לבנו בתורתו וישים בלבנו אהבתו ויראתו למען לא ניגע לריק. י"ל הענין בזה כך, דאמרו חז"ל (יומא פ"ו ע"ב) גדולה תשובה שדוחה לא תעשה שבתורה, דכתוב (ירמי' ג' א') לאמור הן ישלח איש את אשתו וגו' והיתה לאיש אחר הישוב אליה עוד וגו', ואת זנית רעים רבים ושוב אלי נאום ה'. והקשה בספר תוס' יום הכפורים מאי אולמיה דתשובה, הא בכל התורה עשה דוחה לא תעשה, והי"נ מצות עשה של שבת עד ה' אלוקיך (דברים ל' ב') דוחה לא תעשה דלא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה (שם כ"ד ד') ע"ש. ולפע"ד קשה עוד, כיון דכתיב ואת זנית רעים רבים, אם כן ליכא אלא זנות, וליכא כלל לאו דלא יוכל בעלה הראשון וגו'.

ביאור התמיהות על מאחז"ל גדולה תשובה הדוחה ל"ת

לטב מאהבה אין ל"ת כלל ורק מיראה ע"ל שעשה דוחה ל"ת

השני המה בעילות זנות, והי"נ הלא השב מאהבה נעשים לו זדונות זכיות (יומא פ"ו ע"ב), וכל זית נבלה שאכל הו"ל כאילו אכל קרבן פסח בירושלים וכדומה, נמצא שהעבירה שמכונה כנבעל לבעל אחר הו"ל על תנאי שאם ישוב אין כאן עבירה ונשואים לבעל אחר כלל, רק בעילת זנות הוה ואין צריך לדחיית עשה את הלא תעשה כלל - אך השב מיראה שאז הזדונות נעשים רק שגגות ולא נעקרו הקידושין למפרע, לזה צריכים לומר שהעשה דוחה לא תעשה.

אף שבידו לשוב מאהבה מתקבלת תשובתו מיראה ע"ש העתיד בדומה לפיקו"ט

והשתא מיושב קושית תוס' יום הכפורים הנ"ל, דבעלמא עשה כהאי גוונא אינו דוחה את הלא תעשה, משום שבידו לעשות באופן שלא יצטרך לדחות, שהרי יכול לשוב מאהבה, ואפי"ה הקב"ה מקבל תשובה. והיינו דקאמר לאמור הן ישלח איש את אשתו וכו' ואת זנית רעים רבים, ר"ל אם תרצה לא יהיה אלא זנות בעלמא, ואפי"ה ושוב אלי נאום ה' היינו מיראה. והטעם לזה שהקב"ה עובר על לא תעשה לקבלו מיראה, היינו ממש כמו אותו הטעם שפיקוח נפש דוחה מצות כדי שעיי"ז יעבדהו עוד יותר, והי"נ עיי"ז יבא לעבדו

והנלע"ד, דהנה על דרך משל גרושה שהולכת ומתקדשת לאחר על תנאי אם יתרצה לי בעלי הראשון אזי לא יהיו קידושין מעיקרא ויהיו כל בעילותיו זנות, הנה מדין התורה היא מותרת לבעלה הראשון, וכל בעילות

ב. קושיא זו הקשה גם בתוס' יום הכפורים עצמו. ג. "דגרושה שזינתה הרי שריא לבעלה ולא נאסרה אלא בנישאת (וסתה י"ח ע"ב)", לטון מרן לעיל שבת שובה דרוש ב [י"ה א'] ד"ה אמרו חז"ל. ד. ראה עוד בזה לעיל סליחות דרוש ד ד"ה וחושב, להלן יוה"כ דרוש ג [ל"ג ג] ד"ה ביהוקאל. זיה"כ דרוש טו [ל"ז ב] ד"ה ואמנם, דרושים ואגדות ש' ב' ד"ה החודש, וכ"ה בתנ"מ בא מ"ג א' ד"ה ויאמר. וע"ע חת"ס עה"ת ויקרא ט' ב' ד"ה לאשר, כי תצא ק"ד א' ד"ה עד"ה, תנ"מ וירא נ"ד א' ד"ה למה, ויקרא י"ד א' ד"ה לאשר, אחרי ע"ז א' ד"ה לכפר. ה. ראה לעיל שבת שובה דרוש ב [י"ה א'] ד"ה וזהו פירוש, ובמצוין שם. ו. "כי תשובה מאהבה קטה להשיג בתחלתו" - לטון מרן לעיל שבת שובה דרוש ב [י"ה א'] ד"ה והנה הטעם, ובה"י סנהדרין ק"ז ע"א וקס"א א', כתב מרן: "מרחמי הש"ת שידע שכמעט אי אפשר לשוב בתחילה מאהבה רק בתחילה הוא שב מיראה, ומיראה בא לידי תשובה מאהבה, לכן מקבל תחילה התשובה מיראה". וראה עוד להלן ה"ג ו' אדר דרוש כד [קס"ז ב] ד"ה הנמשל.

Wassermann, Emanuel, Bibli

14

ספר

קובץ מאמרים

מאת

הגאון הגדול צ"ס"ע

מרן רבי אלחנן בונם וסרמן זצוק"ל הי"ד

ראש ישיבת "אהל תורה" ברנוביץ

בהוצאת בן המחבר

הרב אלעזר שמהה וסרמן

שנת תשכ"ג

ירושלים

מאמר על תשובה

א. כתב במסלת ישרים פ"ד, כי לפי שורת הדין ממש היה ראוי שלא יהיה תיקון לחטא כלל, כי הנה באמת איך יתקן האדם את אשר עיות והחטא כבר נעשה, הרי שרצח האדם את חברו, הרי שנאף, איך יוכל לתקן הדבר הזה, היוכל להסיר המעשה העשוי מן המציאות? אמנם מדת הרחמים היא הנותנת וכו', שהתשובה תנתן לחוטאים בחסד גמור, שתחשב עקירת הרצון כעקירת המעשה וכו' עכ"ל, ומבואר מדבריו, שמצד הדין חרטה אינה עוקרת את המעשה, אלא לפנים משורת הדין, וקשה טובא מהא דאיתא ספ"ק דקידושין, אפילו צדיק גמור כל ימיו ומרד באחרונה איבד את זכותו, שנאמר, צדקת הצדיק לא תצילנו ביום פשעו, ופריך בגמ' וניהוי כמחצה זכיות ומחצה עונות? ומשני אמר ר"ל בתוהא על הראשונות, פירשני, מתחרט על כל הטובות שעשה עכ"ל, ומבואר, דחרטה עוקרת מצוות, וע"כ מצד הדין הוא, וא"כ למה לא תועיל חרטה מצד הדין לעקור עונות? ושאלתי ד"ז מכ"ק מרן בעל חפץ חיים (שליט"א) [וצ"ל] והשיב, דבתשובה מאהבה הא דעונות נעשו לו כזכיות, הוא לפנים משורת הדין, ותשובה מיראה אינה בכלל תוהא על הראשונות, שהרי אינו מתחרט על המעשה עצמו, אלא שמתירא מהעונש, ואילו היה העונש נמחל לו לא היה מתחרט כלל על המעשה עכ"ד, ונמצא לפי דברי רבינו, דהא דתשובה מאהבה עוקרת את החטא הוא מצד הדין, דהא בתשובה מאהבה ודאי הוא תוהא על הראשונות, אלא דמלשון מסלת ישרים לא משמע כן, דהמעשה לא תיעקר מהמציאות ע"י שום חרטה, וא"כ תיקשי דהאיך חרטה עוקרת מצוות?

ב. ונראה ביאור זה לפי מ"ש בעל מסלת ישרים בעצמו בספרו דרך ה', פדק רביעי ח"ל: כלל המצוות, העשין והלאוין, כל אחד מהן מכון אל תכלית הקנות באדם והעצים בו א' ממדרגות המעלה האמיתית והסרת א' מעניני החושך והחסדונות ע"י פועל המ"ע ההיא או המניעה מן הל"ת וכו', מעשה המצוות, הנה תכלית בו לאדם שיעשהו, מבואר, שהיא לקיים מצות בוראו ולעשות חפצו.

76

←

←

←

ב
ז
ט
ת
א
ה
בי

והנה הוא מקיים חפצו ית"ש בב' דרכים, נמשכים זה מזה, והיינו, כי הוא מקיים חפצו במה שצוהו, שיעשה המעשה ההוא והוא עושהו, ושנית, כי הנה במעשה הזה הוא משתלם באחת ממדריגות השלימות, שהיא תולדת המצוה ההיא, והנה מתקיים חפצו ית"ש, שהוא חפץ שיהיה האדם משתלם ומגיע ליהנות מטובו עכ"ל, ונמצא לפי"ז, כי בכל מצוה ישנן שני דברים: א) תועלת ותיקון הנעשה מהמצוה, אשר בשביל זה ציוה הקב"ה לעשותה, כי לכל מצוה יש טעם, כמ"ש הרמב"ן פ' תצא במצות שילוח הקן וז"ל וזה הענין שגזר הרב (הרמב"ם) במצוה, שיש להן טעם, מבואר הוא מאד, כי בכל אחד טעם ותועלת ותקון לאדם, מלבד שכרן וכו' עיי"ש באורך, ובשביל זה היה ראוי לעשות המצוה אפילו לא נצטוינו עליה, וע"כ קיימו האבות את התורה קודם שנצטוו עליה, מפני שהבינו התועלת והתיקון מזה. ב) אחרי שנצטוינו לקיים המצוה, הוא ענין בפני עצמו לקיים ציווי השי"ת, וכן בעבירה ישנן שני הענינים הנ"ל, היינו, הטעם אשר בשבילו הוזהרנו שלא לעשות המעשה ההוא, ובשביל זה היה ראוי למנוע מלעשות המעשה אפילו בלא אזהרה, ועכשיו שנצטוינו צריך שלא לעבור על אזהרת הקב"ה.

ג. ונראה, דהא דאמרינן בתוהא על הראשונות, שאיבד מצותיו, היינו חלק השני מה שקיים ציווי השי"ת, אבל התיקון שנעשה מכל מצוה שקיים זה לא נאבד כלל ע"י חרטתו ונשאר כאינו מצווה ועושה, וכן הוא לענין עבירה, שהחדטה מועלת לעקור מה שעבר על ציווי השי"ת, אבל הקילקול וההפסד, שיצא מהמעשה עצמו זה אינו נעקר מצד הדין ע"י חרטתו, ורק לפני משורת הדין נמחק העון לגמרי ע"י תשובה. L

ד. ובספ"ק דב"ק, אמר ירמיהו לפני הקב"ה, אפילו בשעה שעושים צדקה — אנשי ענתות — הכשילן בבני אדם שאינן מהוגנין, כדי שלא יקבלו עליהן שכר, וקשה דהא קי"ל, חישב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה, וכיון שנכשלו שלא מרעת בבני אדם שאינן מהוגנין, למה לא יקבלו שכר על מחשבתן לעשות מצוה?

ה. והנה בגמ' נחלקו, אי מצוות צריכין התוקע לשיר לא יצא וצריך לחזור ולתקוע, יצא גם בלא כונה, דאילו לכתחילה כו"ע כונה, ונראה לפי הנ"ל דאפילו נימא דיצא, והתועלת מהמצוה, אבל מ"מ לא קיים ציווי היתה לשיר ולא למצוה, ומ"מ אין צריך לחזו לתקוני, שלא תצא שום תועלת מהתקיעה הש' בלי תועלת — לא נצטוינו, ומ"ד צריך לחזו נעשית המצוה כלל וכאילו לא תקע דמי.

ו. ולהיפוך בחישב לעשות מצוה ולא דמעלה עליו הכתוב כאילו עשאה, היינו שנה דשי"ת, אבל התקון הבא ע"י מעשה המצוה ל גרידא, ולפי"ז באינו מצווה ועושה לא שייך ו מחשבתו מצטרפת למעשה, וכן בחישב לתי תקע, אפילו למ"ד מצות אין צריכות כונה, אין ממעשה המצוה ודאי לא נעשית וגם קיום ; שהרי כונתו היתה לשיר ולא למצוה, וא"כ רשעים גמורים, וכשהיו נותנין צדקה ודאי רק להתפאר, אלא אילו היו נותנין לבני"א מ ממעשה המצוה, אפילו נאבדה לו סלע ומצ שפירש"י במצות שכחה, אבל אם יכשלו בבני יהוה לא שכר מעשה ולא שכר מחשבה, ויג שכר המחשבה יהיה להם, אלא שיחסר להם ש לו סלע דוקא אם מצאה עני הגון מתברך עני שאינו הגון אין האובד מתברך.

ז. ובמה שכתוב אצל אדם הראשון, כי תמות ואח"כ חי קרוב לאלף שנה, ישנן דעות דיומו של הקב"ה אלף שנה, וי"א דהוא יוב שעשה תשובה — והוא בסליחות לצום גדל' דא"כ, היה לו לחיות לעולם, כמו קודם החטו

7 אַתֶּם נִצְבִים הַיּוֹם בְּלִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם רֵאשִׁיכֶם שְׁבִיטֵיכֶם

ט אַתּוֹן קִימִין יוֹמָא דִּין בְּפָנֵין קְדָם יי אֱלֹהֵיכוֹן רֵישִׁיכוֹן

לקט בהיר

רשי

(ד) הנה מה שהיו כולם מכוונסים אנשים נשים וטף על זה אין לריך לימוד, שהכתוב מונה בפירוש מן הגדולים שבהם ועד הקטנים, אשר מן הסתם לא היה כן עד עתה משך הימים שחזר להם משה משנה תורה רק האנשים הגדולים בני לומדי תורה, וזה מגלה שאומרו (לעיל פסוק א') ויקרא משה לכל ישראל פירוש ממש כל ישראל אנשים נשים וטף (רשב"ם), וגם שהיה זאת כדי להכניסם בצרית אמר הכתוב בפירוש לעברך בצרית ה' וגו', ומה דקא קשיא ליה לרבינו ב' מינות 'נצבים היום', שמינת נצבים בדגוש חוץ האד"י משקלו נפעל שקבל פעולת ההצבה מאחר, והתנלות היא זאת ממה שאילו אמר להם למת נצבים על ידי כולכם, מה כל הרעש הזה להציב לפני את הנשיאים ואת הטף ואת שואבי מים ומה שנתנה יום זה, כדי להכניסם בצרית, ומה שאמר ביום מותו יאל לו מתיבת היום, ודאי היום בשעה שדיבר עמהם, ועוד נאמת למת דוקא היום, ודאי שהיה זאת יום אחרון שלו שהיה עמהם ואם לא עכשיו אימתי, וכל זאת לפי פשוטו, אבל מדרשו בין מינת נצבים בין מינת היום יבא להלן בפסוק י"ג: (ה) ההכרח פשוט, שאם הם ב' מינות מופרדות הלא נכלל א"כ כל ישראל באומרו שצטיבם ולמה עוד כל אש ישראל, והוא כאלו אמר ראשיכם ראשי שצטיבם, כמו (ברא' כ"ד ק"ו) האלהה שרה אמו, שהוא כמו האלהה אהל שרה וכדומה להם (רא"ם), וכן פירשו האנן עורא ו"ל, ומה שלא הספיק להכתוב לומר ראשיכם, לפי שאינו מבורר פירושו מי הוא הראשים שלכם אם הכהנים אם הסנהדרין, לזה אמר שצטיבם שהם הנשיאים, ומה שלא אמר ראשי שצטיבם, משום שרצה להדגיש שמדבר מן העליונים שלהם שהנשיאים הם צמעה מכל מי שהוא, כלומר החמיל בעליון והולך ממדריגה למדריגה עד התחתון שהם חוטבי עצים שהם עבדים זכרים ועוד למטה מהם שואבי מים שהן השפחות (רב"ח), כי עתה כנס משה בצרית הערבות (ואמר להם שיקבלו כל זאת עליהם בזה גרויס) שהיו ערבים זה לזה, ומפני זה הולך לסדרם לפי מדרגתם שכל אחד נחפס בעד אחרים לפי מה שהוא הגדול לפי גדלו

אור החיים

ט. אַתֶּם נִצְבִים. לריך לדעת כוונת מאמר זה"א). עוד למה הולך לפרע ראשיכם וגו' עפ"כ וגו' ולא הספיק לומר צדך כלל כלכם"ב). עוד לריך לדעת ע"ע הצרית הזה הלא צסמוך (סוף תבא) אמר אלה דברי הצרית"ג). ואם רצה לכלול גם האומר צפרשה זו בכלל הצרית היה לו להקדים הדברים ויאמר על הכל אלה דברי הצרית, ונראה כי כוונת משה בצרית זה הוא להכניסם בערבות זה על זה כדי שישתדל כל אחד בעד חבירו לבל יעבור פי ה' ויהיו נתפסים זה בעד זה, והעד הנאמן מה שגמר אומר הנסתרות לה' אלהינו והגגלות לנו וגו' הרי שעל הערבות מדבר הכתוב, ואין זה הצרית שאמר צסוף פרשת תבוא כי אחר

אור בהיר

א) מאחס נצבים עד שאז מיימך מיותר, מה חידש להם בזה שהם כולם נצבים שם, גם מינת נצבים, ולא אמר נקהלים או עומדים. ב) פירוש הגם שהולך לומר אחס נצבים מאיזה טעם שיהיה, על כל פנים די לומר אחס נצבים היום כלכם לפני ה' אלקיכם לעברך. ג) הרי שכבר כתב עמהם צרית בצרכות וקללות. ד) פי' בניהם שבעולם על עשרה פועלים יש ניצב אחד, אבל

שבטיכון סו אנש ישראל וניירך די ב אעיד עד קל בקמא די א

זקניכם ושם כל (איש) ישר כעננייס להחג צימי יהושע, ויעשו גם המו ושואבי מים ו בצרית, ולא יו לעשותכנ

מלות בני נת, של זאת כבר, והכרח כעננייס שבימי ו בערמה כמו כן ו בהם שנאו רק הגנעוים עשו ו חוטבי עצים ושו שבהם לא שייך

כל שצט וט ושטריכס כל ישראל הם הו הפסיק הכחו כי אלו אחרי צפסוק שלפני נתפסים על א כמו כן, הגרינו וכמו שדרשו ט"ו שום הש

כאן אחס נצבים ו רש"ל שם נגדה כריחות שכולם נת או אפשר שפירוש והיכן הוא שלא לי

אונקלוס

דברים כט נצבים שלח

זְקַנְיִכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל׃
מִפְּכֶם נְשִׂיכֶם וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּקֶרֶב
מַחֲנֶיךָ מֵחֹטֵב עֵצֶיךָ עַד שֹׂאֵב מִיַּמֵּיךָ׃
לְעִבְרְךָ בְּבְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ׃

שְׁבֻטֵיכֹן סְבִיבֹן וְסָרְבִיבֹן כָּל
אִישׁ יִשְׂרָאֵל׃ מִפְּכֹן נְשִׁיכֹן
וְגֵירְךָ דִּי בְּגוּ מִשְׁרִיתְךָ מִלְּקַמ
אֲעִיךָ עַד מְלֵי מִיָּךְ׃ יֵאָמְרוּתְךָ
בְּקִנְיָא דִּי אֲלִתְךָ וּבְמוֹמְתָה דִּי׃

רש"י

לקט בהיר

(אוד"ח - כ"י), לזה לא די ראשי שבטיכם אלא ראשיכם,
עוד אפשר בכינוי זה שהם ראשיכם שאתם צירחתם אותם
והם ראשי שבטיכם (ד"ד): (ו) שאין פ"י זקנים וקנים
באים בשנים אלא השופטים הסנהדרין, וכן בפסוק הסמוך
טפכם זכרים ואח"כ נשי ישראל ואח"כ הגר לזק ואח"כ
חוטב עץ ושואב מימין (ראב"ע): (ז) כי ודאי שאינם
מכלל ישראל, כי לענין ברית ולימוד תורה ולענין חשיבות אין
שום נפ"מ צמה מתפרנס ואדרבה יגיע כפיך כי תאכל
אשריך ועוב לך, אלא הם למטה מגרים גבי חושב שומרי
מצות בני נת, שאם השלימו בלי מלחמה וקבלו עליהם ו' המצות מותר לקיימן ולא שייך בהם לא תחיה כל נשמה כמו שביארנו
ואת צבר, והכרת זה שאמרנו מכריח לרבינו להביא התנחומא (הגם שנראה שהוא דרוש) שפירוש מיצת גם הם שבספר יהושע
כנעניים שבימי משה וגם הם הגבעונים, אבל שם ביהושע פירש"י (ונראה שהוא פשוטו) שכמו שבני יעקב עשו בשכם החוי
בערמה כמו כן יושבי גבעון החוי עשו בערמה: (ח) הם באו להתגיר להיות גרי לזק ומשה רבינו לא קבלם, אפשר שהכיר
בהם שבאו רק מפחד ומורא (מ"ל): (ט) גם המה שייך על העשייה שעשו הכנענים בימי משה לזב בערמה וגם
הגבעונים עשו בימי יהושע ובאו בערמה, אבל אינו דומה שיהושע לא הכיר בהם מיד וקבלם רק אח"כ כשנודע לו עשאו
חוטבי עץ ושואבי מים אבל משה לא קבלם והכיר ערמתם מיד (רמב"ן), ומה שהיו לריקים לערמה, משום שלא ידעו
שבהם לא שייך לא תחיה כל נשמה (בד"א): (י) זה פ"י המיכה, שאין עובר כמו העביר, שהוא פועל עומד ואינו פועל

זְקַנְיִכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם. החשוב חשוב קודם" ויאהר כך
כל (איש) ישראל: (ו) מחוטב עציך. מלמד" שבאו
כנעניים להתגיר" בימי משה כדרך שבאו גבעונים
בימי יהושע, וזהו האמור בגבעונים (יהושע ט' ד')
ויעשו גם המה" בערמה, ונתנם משה חוטבי עץ
ושואבי מים (תה"ז): (יא) (לעברך. להיותך עובר"
צברית, ולא יתכן לפרשו כמו להעבירך אלא כמו ד'
לעשותכם אותם): לעברך בברית. דרך

אור החיים

עליך לא יהיה אלא מקרב אחיך ולא גרים, אבל
ישראל חייבין עליהם כאומרם ז"ל (נדה י"ג) קשים
גרים לישראל כספחת ופירש"י לפי שאינם
מלמדים אותם ככל הזורקי" הא למדת שנתפסים
עליהם, עוד רמז באומרם אתם נלצים וגו' לפני
ה"י לפי שכל שהוא מרוחק מהקדושה קומתו
נמוכה וראשו שפלה (ב"ר פ"ב ו'), לזה אמר כי
להיותם לפני ה' נלצו ינשאו ראשם:
יא. לעברך צברית וגו' ובאלתו. טעם אומר
ובאלתו ולא הספיק צברית"י.

כל שבט ושבט"י יתחייב על שבטו, זקנים
ושוטריכם כל זקן יתחייב על משפחתו, כל איש
ישראל הם ההמון כל אחד יתחייב על בני ביתו, לזה
הפסוק הכתוב כאן וסדר טפכם וגו' בפני עלמין)
כי אלו האחרים נתפסים עליהם שהם הרשומים
בפסוק שלפניו כל אחד כפי מה שהוא, ואין הם
נתפסים על האחרים, שהטף אינם בני דעה, והנשים
כמו כן, הגרים גם כן אין להם להשתרר על ישראל,
וכמו שדרשו ז"ל (יצמות מ"ה): בפסוק (לעיל י"ז
ט"ו) שום חשים עליך וגו' כל משימות שאתה שם

אור בהיר

כאן אתם נלצים כולם, כל אחד ואחד יש לו מינוי ושררה על אחרים. (ד) פ"י נשיא כל שבט. (ו) פ"י בפסוק בפ"ע. (ז)
רש"י"ל שם צנדה מביא דעה זו, והגם שרש"י בעלמו סותרו בטענה דלמרינן במוטה ל"ז שכל א' מישראל קבל עליו חר"ג ומק"ן
כריתות שולם נעצרו זה צוה, הרי מזה שלא נעצרו על הגרים שהיו שם, אבל החוספי' מיטבו שלא מנה הגרים לפי שלא ידע שבטכם,
או אפשר שפירוש דברי רבינו לאו משום ערבות אלא מפני איך טעמי האמורים שם עיי"ש. (ח) ולא אמר לשון אחר, וגם לפני ה',
והיכן הוא שלא לפני ה'. (ט) כי פירוש צרית הוא, כשב' לזדים מתפשים זה לזה ומצביחים זה לזה תנאים, ולזה הקשה למה היו

ובאֶלְתּוֹ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּרַח עִמָּךָ הַיּוֹם: שְׂנֵי יב לְמַעַן הִקִּים־אֶתְךָ

אֶתְךָ גַּם עִמָּךְ יוֹמָא דִּין: יב בְּדִיל לְאַקְמָא יְתָךְ יוֹמָא דִּין קְדַמוּהִי

לקט בהיר

רש"י

העברה" כך היו כוונתי* צריחות עושין מחילה מכאן ומחילה מכאן ועוצרים צנחיים, כמו שנאמר (ירמ' י"ד י"ח) העגל אשר כרתו לשנים ויעצרו בין צנחיו: (יב) למען הקים אתך היום לז' לעם. כל כך הוא נכנס לטרוח למען קיים אותך" לפניו לעם והוא יהיה לך לאלהים לפי שדיבר (לך) ונשבע לאבותיך שלא להחליף (את) זרעם באומה אחרת לכך הוא אוסר אתכם בצבועות הללו" שלא תקגיעוהו אחר שהוא* אינו יכול להבדל מכס (תנח"י) עד כאן פירשתי לפי פשוטו של פרשה, ומדרש אגדה (תנח"י) למה נסמכה פרשת אחס נצבים לקללות", לפי ששמעו ישראל מזה קללות חסר שתיים" חזן ממעט

שינוי נוסחאות: כוונתים ברית: שינוי

פירושו להיות קיים להעמדה שלא תכפרו בו ולא תדלו ותצרו ממנו בהקטנה וצנחנת התורה (אוד"ח), מאחר שאינו יכול כביכול ליקח לו אומה אחרת ולא מפני שהוא צריך לכס (תנח"י), וזה פי' כאשר דבר לך וכאשר נשבע לאבותיך: (יג) שבעה וצרות היינו הך, כלומר לזה משביע אתכם בקללות האמורות לקמן וצ"ב תבא, ולא די לכרות ברית שאם תעברו על התורה ותכפרו באלהותו גם הוא ישליך אתכם מהיות לו לעם, וזה פי' אומרו בצרית ובאלחו (רא"ם): (יד) פי' למה דוקא פרשה זו שאחר הקללות התחילה באתם נצבים היום, כלומר רוצה לתקן וליישב ציבת נצבים ומיבת היום, שלפי פשוטו למה אמר דוקא נצבים ולא מכונסים או נקהלים: (טו) אמר בלשון זה (והוא בלשון התנחומא) ולא אמר צ"ב שרוצה לומר מיבת מאה כלומר הרבה, וע"פ דרוש אפשר לומר שאם נחשבו כל חלי וכל מכה יש באמת מאה אבל אינם נחשבים שאין ידוע מה זה חלי ומה זה מכה, לזה אמר מאה חסר שמים כלומר חסר פירוש של שמים (ד"ד):

אור החיים

יתבאר בהעיר עוד למה מעיקרה הולך לצרית ולא הספיק גזירת מלך צמורא העונשים הכתובים בתורה, אכן טעם הדבר הוא לפי שחצא הסצרא לאדם לומר שיעבור עבירה אחת והוא שימרו צעיקר ויענש עונש אחד על עבירה אחת, ויותר נכון הוא לו מהיות מודה בה' ובתורתו ויתחייב על ל"ז כריחות וכמה מיתות ועונשים, אשר על כן נתחכם ה' והעבירם בצרית לחייבם על כל פרט

אור בהיר

צריכים לקבל על עצמם הקללות, ולא די מה שקיבלו ע"ע הצרית, ופשיטא שיענשו אם יעברו תנאים שצנחית. (י) פי' משה ציאר הצרית, כי ברית ושבעה היינו הך. (יא) כאלו הנשבע בחייו, ופירושו של הדברים הוא, שמכח גזירת מלך לזד הגם שחייב לעבדו בכל פרט ופרט, אבל אם עזב אותו וכפר במלכותו הלא אין עוד מלך עליו ופטור, מה שאין כן אחר שקיבל כל פרט ופרט ע"ע בחייו ובכל האלות, מה יועיל א"כ לכפור, הלא על הכפירה לזד יחייב כל האלות, וכן על כל פרט ופרט. (יב) הלא כבר הקים אותם לו

לְעַמָּא וְהוּא דִּי מְלִיךָ לְאַבְהָתְךָ וְלִיעֲקֹב: בְּלַחֲדִיכּוֹן

שצחורת כה לעמוד צאלו הרצה הכעו וברוי אחס ו קיים והוא נ להאיר לכס אחכס ומליצ מחו פיוסין ו (תנח"י), דבר א מפרנס לפר מלצה"י כדי שמואל (ש"ח שינוי נוסחאות: ח אחכס כלייה ו הממס: יח וחשיבתכס לפנ לזה אמר שאני הכנה, גם מדו לדרך הב', אבל

למען הקים מעולם האו וצוה תתקווי הערבות, ש לעבדיו להכ אמר כי חלו לעם פירוג לאחרים

ב, ד (א) נוהגים באשכנז להתענות כולם בערב ראש השנה וסמך לזה ממדרש רבי תנחומא (אמור אות כב) ולקחתם לכם ביום הראשון וכו'. דע ט' שצמקום מה שכתב רבינו הניח להם הכל כמוצא נמדרש אמר להו מלכא מאן דאזל אזל מכאן ולהלאה מושגגא וכן צמקום מה שכתב רבינו ומוותר להם הכל כמוצא שם והקדוש צריך הוא אמר להם מאן דאזל אזל ומן הכא ולהלן מושגגא וצמקום הענין כמוצא שם מיום הכפורים עד החג כל ישראל עסוקים במצות זה הוא עוסק צמקום וזה הוא עוסק צלולצו וציום הראשון של חג כל ישראל עוזרים לפני הקדוש צריך הוא וילגניהן צידן

ד וכו' ראשון הוא. פירוש לליכא למימר ציום הראשון של חג הסוכות קאמר דלמה חלה יותר מצות נטילת לולב ציום הראשון של חג וצמלות עשיית סוכה וסגיגה חלה אחת צמנין חמשה עשר צמדת ומירצו דאחא לדרשה לאורויי ציום חמשה עשר הוא ראשון צמדת לחשבון עוונות דקודם חמשה עשר צמדת לא היו נחשבין דמערב ראש השנה הניח להם שליש וכו' ומיהו הדרג קושיא לדוכחא למה חלה הכתוב דרשה זו צלולצו יותר מצמכות ומצמגיגה ונראה לפני דצריש תענית (ב) חגן מאימתי מזכירין גצורות גשמים ר' אליעזר אומר מיום טוב הראשון של חג

ואמר רבי אבהו לא למדה רבי אליעזר אלא מלולב ציון דארבעה מינין הללו צאין לרצות על המים דכשם דאי אפשר לאלו הארבעה מינין צלא מים כך אי אפשר לעולם צלא מים לכך צריך להזכיר גם כן משיב הרוח ומוריד הגשם מיום טוב הראשון של חג כדי לרצות על המים ולפי זה ניחא דכתיב ציום הראשון גבי נטילת לולב למידרש זה ראשון לחשבון עוונות והוא דנפרק קמא דתענית (א) איחא אמר רבי תנחומא צר חנילאי אין הגשמים יורדין אלא אם כן נמחלו עוונותיהם של ישראל שנאמר (תהלים פה ג) רצית יי' ארצך שבת שבת יעקב וגו' ואם כן צא הכתוב צעמנו ליישב מה שהקשה הוא גופיה למה ציוה הקדוש צריך הוא להקדים נטילת לולב לרצות על המים מיום טוב הראשון והלא זמן הרביעה לא הגיע אלא צמדת חדש כסליו ולכל היותר לא הגיע אלא צ"ו צמחון ועל זה אמר תדעו למה הקדים לרצות על המים כי הלא היום הוא יום ראשון צמדת לחשבון עוונות כי מהיום והלאה נחשבין כל העוונות ואם יהיו נכחמין העוונות לפניו יחעלה לא תהיו זוכין לירידת גשמים ועל כן צריכים אחת לרצות על המים מיום טוב הראשון כדי שימלצה המקום להוריד לכם גשמים

ואמר רבי אבהו לא למדה רבי אליעזר אלא מלולב ציון דארבעה מינין הללו צאין לרצות על המים דכשם דאי אפשר לאלו הארבעה מינין צלא מים כך אי אפשר לעולם צלא מים לכך צריך להזכיר גם כן משיב הרוח ומוריד הגשם מיום טוב הראשון של חג כדי לרצות על המים ולפי זה ניחא דכתיב ציום הראשון גבי נטילת לולב למידרש זה ראשון לחשבון עוונות והוא דנפרק קמא דתענית (א) איחא אמר רבי תנחומא צר חנילאי אין הגשמים יורדין אלא אם כן נמחלו עוונותיהם של ישראל שנאמר (תהלים פה ג) רצית יי' ארצך שבת שבת יעקב וגו' ואם כן צא הכתוב צעמנו ליישב מה שהקשה הוא גופיה למה ציוה הקדוש צריך הוא להקדים נטילת לולב לרצות על המים מיום טוב הראשון והלא זמן הרביעה לא הגיע אלא צמדת חדש כסליו ולכל היותר לא הגיע אלא צ"ו צמחון ועל זה אמר תדעו למה הקדים לרצות על המים כי הלא היום הוא יום ראשון צמדת לחשבון עוונות כי מהיום והלאה נחשבין כל העוונות ואם יהיו נכחמין העוונות לפניו יחעלה לא תהיו זוכין לירידת גשמים ועל כן צריכים אחת לרצות על המים מיום טוב הראשון כדי שימלצה המקום להוריד לכם גשמים

אומר אלא הגדולים מחטטים לפיכך לא כתב רבינו וראיה לזה אלא וסמך לזה: כתבו הגהות מיימון צמחמת הלכות ראש השנה (הל' שופר פ"א אות א) יש צני אדם י' שנהיים שלא להתענות ערב ראש השנה משום חוקות הגוים מיהו צפסיקתא (דרכ כהנא פס' כח) צפרשת ציום השמיני יא' יש מצוה להתענות בערב ראש השנה וכן יש צירושלמי פרק צ' דתעניות (סוף ה"ג) יב' ר' יונתן ציים כל ערובת ריש שחא וזה ראייה למנהגו עכ"ל: מצאתי כמוצא צמחמת אשכנזים (ש"מ מהר"ל סי' מד) צערצ ראש השנה יכולים לאכול צצריה מילה השייכים לצריה ומי שירצה (ד): כתב המרדכי פרק

אומר רבי אבהו לא למדה רבי אליעזר אלא מלולב ציון דארבעה מינין הללו צאין לרצות על המים דכשם דאי אפשר לאלו הארבעה מינין צלא מים כך אי אפשר לעולם צלא מים לכך צריך להזכיר גם כן משיב הרוח ומוריד הגשם מיום טוב הראשון של חג כדי לרצות על המים ולפי זה ניחא דכתיב ציום הראשון גבי נטילת לולב למידרש זה ראשון לחשבון עוונות והוא דנפרק קמא דתענית (א) איחא אמר רבי תנחומא צר חנילאי אין הגשמים יורדין אלא אם כן נמחלו עוונותיהם של ישראל שנאמר (תהלים פה ג) רצית יי' ארצך שבת שבת יעקב וגו' ואם כן צא הכתוב צעמנו ליישב מה שהקשה הוא גופיה למה ציוה הקדוש צריך הוא להקדים נטילת לולב לרצות על המים מיום טוב הראשון והלא זמן הרביעה לא הגיע אלא צמדת חדש כסליו ולכל היותר לא הגיע אלא צ"ו צמחון ועל זה אמר תדעו למה הקדים לרצות על המים כי הלא היום הוא יום ראשון צמדת לחשבון עוונות כי מהיום והלאה נחשבין כל העוונות ואם יהיו נכחמין העוונות לפניו יחעלה לא תהיו זוכין לירידת גשמים ועל כן צריכים אחת לרצות על המים מיום טוב הראשון כדי שימלצה המקום להוריד לכם גשמים

דרכי משה

קמא דראש השנה דף (ס"ג ע"ב) ג. ד"ה בראש השנה) כתב דיש נוהגים לקום [ג] מכ"ה באלול: (ד) כתב מהר"ל (הלכות ימים נוראים סי' ט עמ' רסב) מנהג בכל תפוצות ישראל שאוכלין נערים ובתולות קודם עלות השחר של ערב ראש השנה עכ"ל ואני ראיתי הרבה מרקדקים שאכלו מעט כדי שיצאו גם כן דברי הגהות (מיימוניות) דלעיל (ד"מ הארוך ד"ה להתענות) שכתבה דיש נמנעים להתענות משום חוקות הגוים לכן אוכלין מעט קודם עלות השחר. ועוד נראה לי דאין צריך להתנות לאכול כמ"ש לעיל סימן תקס"ד דשאני תענית זה דהואיל והמנהג לאכול הוי כאילו התנה וכן נוהגים דלא כמהר"ל ושם עמ'

קמא דראש השנה דף (ס"ג ע"ב) ג. ד"ה בראש השנה) כתב דיש נוהגים לקום [ג] מכ"ה באלול: (ד) כתב מהר"ל (הלכות ימים נוראים סי' ט עמ' רסב) מנהג בכל תפוצות ישראל שאוכלין נערים ובתולות קודם עלות השחר של ערב ראש השנה עכ"ל ואני ראיתי הרבה מרקדקים שאכלו מעט כדי שיצאו גם כן דברי הגהות (מיימוניות) דלעיל (ד"מ הארוך ד"ה להתענות) שכתבה דיש נמנעים להתענות משום חוקות הגוים לכן אוכלין מעט קודם עלות השחר. ועוד נראה לי דאין צריך להתנות לאכול כמ"ש לעיל סימן תקס"ד דשאני תענית זה דהואיל והמנהג לאכול הוי כאילו התנה וכן נוהגים דלא כמהר"ל ושם עמ'

פרישה

התענות ארבעה ימים לפני ראש השנה כנגד ארבעה ימים שמראש השנה ליום הכפורים שאוכלין צום דהיינו שני ימים של ראש השנה ושבת צמחיים וערב יום כפור: ומתפללין תפלת תענית. פירוש יסיד אומר ענינו: (י) ביום ראשון בשבוע שלפני השבוע וכו'. אף על גב דהיה די אם היו מתחילין ארבעה ימים קודם ראש השנה מכל מקום חקנו יום ראשון צמדת שהוא

יוס מסיים ולא יעשו העס: (ח) וכו' ראשון הוא. פירש מהר"ר יצחק לילאן דהוקשה לו זה מפני שצפרשה הביא שלשה עניינים סוכה וסגיגה ולולב וגור הכתוב צמכות וסגיגה שיהיו צממשה עשר אם כן צלולצו גם כן היה לו לכמוצא ולקחתם לכם צממשה עשר צמדת ואין למרן שכתב ראשון מפני שהוא ראשון לימי סוכות דלמה צינה יותר צלולצו מצמכות וסגיגה:

שעה שנמחלו עוונותיהן של ישראל מכלן והלאה חושבנא כי יום זה ראשון נחדש לחשבון עוונות:

אבל ישראל אינם כן. וכתב מהרש"ל (במאורו לטור) ויש מקשין לפי זה ילבוש נגדים מרוקמים וזעמי ארגמן וי"ל דאם כן אין

ואן הוכחה שצטוט בו יתנבך כי שאלו זינו מפחד מיום הדין כלל ואינו משאל כלל כשלוש לבנים וזכר ביום המיתה זי נמי מראה הסליחה על דרך ישי"ת א"י א"ס יהיו מטאליס כשנים כשנג ילבינו וגו':

קמא דראש השנה (ס"ו"ס תשח) שמיקני חכמים להטענות ארבעה ימים לפני ראש השנה כנגד ארבעה ימים שמראש השנה ליום הכפורים שאוכלים בהם ואלו הם שני ימים של ראש השנה ונשנת נתיים וערב יום הכפורים (ה):

ד(ב) ומסתפריין על פי המדרש אמר רבי סיפון בתיב כי מי גוי גדול וגו' שיודע אופייה ש"א אלהיה. פירוש שהם פירשו גדול מלשון גדול כלומר שנתגדלה עם אלהיה יודעת מדותיו:

עונות. (ט) משל למדינה שחייבת מס למלך ולא נתנו לו בא אליה בחיל לגבותו כשנתקרב אליה (י) בעשר פרסאות יצאו גדולי המדינה לקראתו ואמרו לו אין לנו מה ליתן לך הניח להם שליש. כיון שנתקרב יותר (יא) יצאו בינוני העיר לקראתו הניח להם שליש השני. כשנתקרב יותר יצאו כל

בני העיר לקראתו והניח להם הכל. כך המלך זה הקדוש ברוך הוא. בני המדינה אלו ישראל שמסגלין עונות כל השנה. (יב) ערב ראש השנה הגדולים מתענין ומוותר להם שליש עונותיהם. בעשרה ימים בינונים מתענין ומוותר להם שני שלישים. ביום הכפורים הכל מתענין ומוותר להם הכל. במוצאי יום הכפורים עוסקים במצות טובה ולולב ואין עושין עונות. לכך קורא יום טוב ראשון ראשון לחשבון עונות: ד ורוחצין ומסתפריין על פי המדרש יג אמר רבי סימון כתיב (דברים ד ז) כי מי גוי גדול וגו' רבי חנינא ורבי יהושע אומרים איזו אומה כאומה זו שיודעת אופייה של אלהיה פירוש מנהגיו ודיניו. שמנהגו של עולם אדם שיש לו דין לובש שחורים ומתעטף שחורים ומגדל זקנו ואינו חותך צפרניו לפי שאינו יודע איך יצא דינו. אבל ישראל אינם כן לובשים לבנים ומתעטפים לבנים ומגלחין זקנם יד ומחתכין צפרניהם טו ואוכלים ושותים ושמיחים בראש השנה לפי שיודעין שהקדוש ברוך הוא יעשה להם נס. לפיכך נוהגין לספר ולכבס טז בערב ראש השנה ולהרבות מנות בראש השנה. ומכאן תשובה למתענין בראש השנה: גכ) ונוהגין באשכנז שאין נפילת אפים בערב ראש השנה [ב] כמו בשאר ערבי ימים טובים אף על פי שנופלין על פניהם בבוקר באשמורת:

דרכי משה

ודעת המתים מהני כמו שמצינו בכלב שנשחטח על קברי אבות (סוטה לר). ועיין לקמן סימן תר"ה (אות א) אם נוהגים להביא כפרות בערב ראש השנה כמו שנוהגים בערב יו"כ: עוד כתב מהר"ל (הלכות תענית סי' ז, הלכות ימים נודאים סי' עמ' רסד) תענית ערב ראש השנה אין צריך להשלים ואין פרישה

וב' והא דנאשכנז מתענין כולם מפני שדבר שהוא נער לו כל הרוצה לעשות עצמו גדול עושה כדליתא בפרק קמא דתעניות ואין להקשות א"ס כן נעשרת ימי השבוע דקאמר ר' יוחנן דתענית ומה אין עושין הכל עצמם כבינונים ועוד שהרי נעשרת ימי השבוע גם הגדולים מתענין וכמ"ש ו"ל דוקא יום אחד ממי שהכל עושין עצמם גדולים ולא להטענות הרבה ימים שאין מצי לעשות הכל כגדולים אלא הבינונים וק"ל ולכן כמד רמזו מתחלה וסמך לזה ממדרש וכו' ולא כמד ור"ה לזה שאין מכאן ראיה גמורה שכלן משמע שאין מתענין אלא הגדולים. ז"ל: ובוותר להם הכ"כ. איכא למידק דא"כ ערב ראש השנה חשוב כמו יום הכפורים כיון שמכפר בו שליש כמו ביום הכפורים וי"ל שליש ראשון קל להחכפר ושליש שני קשה יותר ושליש אחרון קשה מכולן וק"ל. ז"ל. ולכן נמי אמר ומוותר להם הכל: בי מי גוי גדול וכו'. (פירוש"י ו"ל) [פירוש שהם פירשו] גדול מלשון גדול שנתגדלה עם אלהיה יודעת מנהגיו. ז"ל: ד'ובשים לבנים וכו'. ו"ל מורי יש מקשים לפי זה ילבוש נגדים מרוקמים וזעמי ארגמן וי"ל שא"כ אין הוכחה שצטוט בהשי"ת כי שאלו אינו מפחד כלל מיום הדין ואינו משאל עכשו שלוש לבנים וזכרון ליום המיתה מראה שזכר ביום הדין אלתא שצטוט בהשי"ת א"י מראה הסליחה על דרך א"ס יהיו מטאליס כשנים כשנג ילבינו עכ"ל ועיין מ"ש לקמן סוף סימן תקפ"ד:

דרישה

[ב] כמו בשאר ערבי ימים טובים. [לא] הוי טעמא מפני שהוא יום כניסת החג וזה אינו דגם שאר ימים שלפניהם נמי אין אומרים תחנון בפסח כל חרש ניסן וגם ערב שבועות גם כן מטעם דאין אומרים תחנון מראש חדש סיון וכן מיום כפור עד סוכות אין אומרים תחנון וכן ערב יום כפור הוא יום טוב לעצמו:

הגהות והערות

[ג] עיין מדרש רבה דריות פרישה ד אות זו ובירושלמי ראש השנה פ"א ה"ג. ובחירושי רשב"י ר"ה טז ע"ב, ג. ויש בראשונים שלא נזכר מה מגלחים, במחזור

אם אמר הקדוש בברכה טעה בו ש א ט ד בברכ בש"י בפרק רבי ז השנה אוהב ימים הכפז א"עו בדיע הרא" העזרי לכתו הכל ולרבי ילא ו (י:) מהלכ רבינו העזו כתב מכרי ו"ע והרמ דב"ה ודב כמו נשא נלדו החכ האל קמל תק תקו חפל המל ברו אס

ג. טור בשם מנהג אשכנז ועל סמך מדרש רבי מנחמה נמשך אחר אמת כן ולקחתם לכם ביום הראשון ויקראו בך מן וכו' ובהגות מיימות רש הלכות ראש השנה מסקינא דרב כהנא פסקא כח ומירושלמי תפנית פ"ב סוף הלכה ט:.

ז כ"ה היום. יאפילו ערבית, שהתחיל במזוזה אומרים לו גמור (מעגלי דק"ה ה. א.) ונראה לי דמטעם זה הוא קודם לאכל ולמזוזה ולאחר ליי"ט, יש קצת ראייה לזה ממה שכתבתי (סימן קע"ד פ"ק) [סימן ק"ע ע"ש, דאפילו איכא דעדיף מיינה הוא קודם, ע"ש. ועיין סימן ק"ג סעיף כ': ח נוהגים וכו'.

ביום ראשון של קלימות נהגו רוב הקהל להחטות (טור עמוד ש' מעגלי דק"ה סוף פלימות ליום ראשון קט"ג, ז: 7 ערב ראש השנה. אפילו מינוקות מתענין (ש"ח מהרי"ל סימן ג') [לג]. כתב הרב ז"ל (עמוד ש"ב ד"ה ואיכא), אע"ג דאיכא במדרש (מנחמה פרשת אמור אוח כ"ג) דבערב ראש השנה הגדולים מתענים, נהגו כלם להתענות, משום דבזכור של זכר הרוצה לעשות עמו

גדול עושה, כדאיכא פרק קמח דתענית [ז, ט], ע"כ. וז"ל, דהוא בעמנו לא פסק בן ריש סימן תקע"ה, ע"ש. ויולי נראה דבשלמא התם מתענה על זרת הזכור, אמרינן לא חשיבית אה למזבני רחמים עליהם, וכמו שכתוב ריש סימן תקע"ט, מה שאין כן כאן. וכל אחד מתענה על עונותיו, דהא יש מתענים יותר מזה, אם כן ליכא יוהרא, ומה שמתענים בזה היום דוקא, היינו משום דהוא יום ראון, כדמיינו במדרש שהגדולים מתענים כמזכר לעיל. ואע"ג דהעשרה ימים הם ימי ראון יותר, דאפילו הבינונים מתענים, ווא"ו אע"פ שיש חזקתו של ראש השנה על עונותיו, מכל מקום אין יכולין לעמוד בזה להתענות כולם, וגם מתענים [ע"כ ע"פ] (א"כ) גדליה א"כ כיון שהתענו ערב ראש השנה אין לזכור, עיין מה שכתבתי (סימן תקע"ז) [פ"ק ט]. כתוב בשל"ה (מסכת ראש השנה עמוד הדין פ"ק) נה מזה ד"ה כולל, השליש יצבור והתוקע לרישית עומם ג' ימים קודם מכל דבר המביא לידי עוממה, וילמדו הכוונות מהתפלות והתקיעות, והוא מהזכור [ויקרא י"א, א]:

ולדגו אח"כ כו'. ועיין מה שכתבתי על זה בסימן ו' [פ"ק ה] שאין צריך לדגו אחר כך, ועל כרחק לומר כן, דאם לא כן לא ימלא שום שליח יצבור שיאמר אותה אחר הקלימות, דהא על כל אחד מוטל לבדן קודם הקלימות: (ג) מרובה דק"ה. כמזכר חסידים

סימן (שנ"ח) [תקנ"ג] דכל מזה שאלה רגיל לעשותה ואינו עושה אותה נענש על זה. משום הך נהגים להדר להמפלל החפלות שהוא רגיל בהן [רק שלא יתפלל בחזקה. וכמזכר דנינים הנזכר סוף חשבות מהר"י וי"ל (אוח מ"ן) אם אחד אכל זר מין וליכא דעדיף מיינה מותר להמפלל. כתוב בלבוש (פ"ק א) מי שמתענה ג' ימים רצופים מן מוצאי שבת, שלא יוכל להבדיל עד יום ד', יש לו

לשמעו הבדלה ממי שמבדיל במוצאי שבת, אע"פ שהוא לא יעשה, ולי נראה אפילו מי שמתענה שני ימים רצופים יעשה כן, ודמועה לקיים המזוזה בזמנה הראוי, והטעמיה אינה מעכבת:

לשמעו הבדלה ממי שמבדיל במוצאי שבת, אע"פ שהוא לא יעשה, ולי נראה אפילו מי שמתענה שני ימים רצופים יעשה כן, ודמועה לקיים המזוזה בזמנה הראוי, והטעמיה אינה מעכבת:

ציונים לרמ"א

- (ה) שם:
- (ו) דברי עצמו:
- (ז) הגהות מנהגים ישנים
- (ח) ג"כ טרעא מנהגי ראש השנה אוח ק"ג:
- (ט) כל בו [סס]:
- (י) מדרבי סוף פרק קמח דראש השנה [סוף רמז משקן וריש יומא]:
- (יא) דברי עצמו:
- (יב) מהרי"ל הלכות ימים נוראים עמוד רס"ו:

הגהות רמ"א

(א) (דבר פסקא) גם שיהא נשירי. לשון גם משמע ראש לו כל השבחים הנזכר טוב שיהיה גם כן נשירי, היינו רעדין מאינו נשירי שיש לו כל המעלות הנ"ל, אבל אם הנשירי אינו טוב בשאר המעלות ובמעשים טובים כמו האיני נשירי, אינו נשירי עדיף. ועיין בספר שכיתת יום טוב חלק א"ח סימן י"א. מכת"י. וכן מי שיש לו שמי נשים, כגון נכ"ל או ששפתיה אשתו ונשא אחרת עליה על ידי היתר מאה רבנית, אין לו להמפלל, כן כמזכר בשו"ת יעקב חלק א' סימן כ"ע: (ג) (דבר פ"ק) כתוב ב"ב"ש. וכן כמזכר בהגהות שרי"ע לעיל סימן ק"ע ע"פ: (ד) ויש דמו"ב פ"קיים המצוה בזמנה. וכן כמזכר המג"א לעיל סוף סימן תקנ"ז.

ביאור הגר"א

[ג] שיתפ"ל. כמו בתעניות. [ד] ויהיה כן. חולין כ"ד ב', ושם א' בלחיים לעבודה, וימים אלו רגומת עבודת הלוים כידוע שהם ימי הדין: [ט] גם. יומא ב' א'. והטעם, משום פת בסלו, יבמות ל"ז ב': [טז] ביהו. תענית ט"ז א' ויהבו ביה רבנן כו', משמע שאף בימיהם לא היו נמצאים בכלל. ושם ב', לא מיעט אלא את שאינו הגון: [יז] רק שיהיה. ברכות נ"ה א', תרומות פרק א' [משנה א]: [יח] אב"א. בבא קמא צ"ד [גיא]. ואסור להסכים על הניאוק: [יט] ויש פקוסות. ירושלמי מגילה סוף פרק ב' מי שהתחיל בכזוה כו', והביאו תוספות בחולין כ"ט א' ד"ה ומירק כו': [כ] פ"ה היום. ברכות מ"ב ב': [כא] [פסקי] בן נוהגים כו'. ירושלמי פרק ב' דתענית סוף הלכה (ב') [יב] ופרק ח' דנדרים (הלכה א) רבי יוחנן ציים כל ערובת ריש שתא: [יג] [יג] והמקדקים. פסקתא (רוב כהנא פסקא כח: בילקוט שמעוני) פרשת אמור (רמז תרנ"א) על פסוק ויקרא בג, [ד] ולקחתם לכם ביום הראשון, והלא חמשה עשר הוא ואת אומר ביום הראשון, רבי ישכב ורבי יהושע דבבבן אומרים בשם רבי לוי משל למרעה שהיתה חייבת ליפס למלך והלך המלך לגבות, בחוץ עשרה מילין יצאו גדולי המדינה וקלטו אותו והתירו להם שליש מדמוסיא שלהם, חזרו ויצאו פטורובלין וקלטו אותו והתירו להם שליש אחר מדמוסיא שלהם, כיון שנכנס למדינה יצאו אנשים ונשים וטף וקלטו אותו, אמר להן מלכא מאן דאזיל אול, מן הכא ולהלן חושבנא. כך בערב ראש השנה גדולי הדרו מתענות והותר להם שליש מעונותיהן, ומראש השנה עד יום הכיפורים היתירים מתענים ומותר להם שליש אחר, ביום הכיפורים הכל מתענין אנשים ונשים וטף והקב"ה אומר להם מאן דאזיל אול ומן הכא ולהלן חושבנא, ומיום הכיפורים עד החג כל ישראל עוסקין במצות כו', והביאו במדרשי ריש ראש השנה [ט]. וכן הוא בתנחומא (פרשת אמור אוח כ"ג). והביאו הטור. ואמרין בפרק קמא (דראש השנה י"א, א) דרשו ה' בהבטא וישעיה נה, [י] אימת כו', ושם [יז, ב] שב בינתים כו'. ועיין סימן תרי"ב [פסקי א' וס"ק ב], ועיין מ"א [פאן ס"ק ט': [כג] וז"ל א"ר כו'. תענית י"ב א', ועיין מה שכתבתי

הגהות והערות

[י] הדרבי משה הכהן בשם מהרי"ל רק לגבי תענית ערב ראש השנה, וכן הוא מהרי"ל שם, אמנם המהרי"ל גם הפסקי וכן כמזכר בשו"ת רב האי גאון דגם תענית דעשרת ימי תשובה אין חייבים להשלים הכל נמי לא שנא. וע"פ מהרי"ל הלכות ערב פסח [עמוד נ"א]:

כל עשרת ימי תשובה, ויזאל עכ"פ בתענית א"כ גדליה, ממילא כשמתענה בערב ראש השנה הרי מתענה בשני ימי ראון, היינו בערב ראש השנה ויום אחר מעשרת ימי תשובה. מה שאין כן כשלא יתענה בערב ראש השנה, לא יאל ית מוצאו בתענית א"כ גדליה, וכמו שכתב דומה לזה המג"א בסוף סימן תקס"ד דזכר שכתבו אינו כל אלא מן החולין, והיה צריך להתענות ערב יום אחד מן א"כ גדליה, נמצא שמתענה ג"כ שני ימים וטעמיה אינם אלא מין אחד של ימי ראון, מה שאין כן כשמתענה בערב ראש השנה יש להקל לו שיואל ית מוצאו ביום גדליה והרשות שמתענה בשני ימי ראון, כן נראה לי בכוננו דו"ק: (י) שם סימן תקע"ז. וזהו נמשך אלגנטי ברש דבריי שמתענות מתענין, וי"ל, שאין הכוונה תנוקת ממש, אלא בני י"ג לזכר י"ג ע"כ לנקבה, כמו שכתב המג"א סימן

יחזקאל סימן י"ג: (ח) שם פסקי סימן קע"ד וכו'. עיין שם נמ"א בסוף הסימן לענין גומגור, דאפילו איכא דעדיף, מכל מקום מי שהתחיל כבר במזוזה קודם לו: (ט) שם ועיין סימן ג"ג סעיף ב'. ר"ל, דשם נמצא דכל ימים אלו מי שקודם להמפלל לפני החיבה היינו דוקא אם אין הזכור מקפדין, אבל אם הזכור מקפדין אסור להמפלל בלא רצונם: (י) שם פסקי ג' ימים. דין זה כתבו רמ"א לעיל בסימן ק"ע ע"פ ו', ועיין שם נמ"א ס"ק ט' מה שמפלל בזה: (יא) מ"א פסקי צום גדליה א"ב. קצת אין דבריו מובנים. יש גורסים אי נמי, והוא מירוק אחר, וז"כ אינו מנין. ונראה לי לקיים הגירסא שלפנינו, וטוונתו לאין, בזה יוהרא לפי שמתענה על עונותיו, וליכא למימר דהו יוהרא מדבאר ביום שהגדולים מתענים מוכח שטעמה עמום לגדול, זה אינו, דבאר בו כיון שהוא יום ראון, ואף על גב שהעשרה ימים הם יותר ימי ראון ואם כן כיון שמתענה בערב

אוצר מפרשים
ה (מ"א פ"ק) ז' ולי נראה דב"ש"א וכו'. נ"ב, ואולי י"ל כיון שהגשמים נעצרים בשביל בני הרוח, כמבאר בפרק קמא דתענית [ז, ב]. וא"כ לא יאי למחזי יותר

ג (מ"א פ"ק) ז' אפילו (כ"ה היום) [ע"בית]. נ"ב, בכלבו [סימן סח] ובדרכי משה [אוח ב] כתוב ערבית שלפניו, וכתב אליה רבה [פ"ק] ששלשק המגיא משמע ערבית

מכתבו
בזמנו
מחזיק
מחזיק
מחזיק

בעצמו בוחנם, וכיון שהם פסולים כתפלת שיכור נדחו לחוץ.

והיינו דכתיב לעיל מהאי קרא (פסוק ו) ואבוס עמים באפי ואשכרם בחמתי, פירוש אעשה אותם כשיכור מחמת צרות ולא יוכלו להתפלל. ועל זה אמר חסדי ה' אזכיר ככל אשר

ה' יעשה הגויים שיכורים מצרות, שלא תתקבל הפילתם, ולישראל העמיד מלאך בגלות שהתקבל הפילתם

גמלנו ה', כי לא עשה כן עמנו, אלא בכל צרתם לו צר, כי אעפ"י שהיינו שיכורי הגלות, מ"מ מלאך פניו הושיעם לקבל תפלתם שאינו יודע מחשבות, ואחר כך שנתקבלו תפלתם הוא בעצמו ובכבודו גאלם, וינטלם וינשאם כל ימי עולם בב"א.

דרוש יב

דרוש לצוקרמאנטל בפרשת נצבים תקצ"ג לפ"ק

ביאור המקראות דרוש נצבים והמדרש דכפרת שליש וקושיית המג"א למה מתענים כולם בער"ה

אתם נצבים היום כלכם (דברים כ"ט ט). יש לדקדק תיבת כלכם, ומסיים גם כן כל איש ישראל, ושוב סידר טפכם נשיכם וגרך וגו'. הנה במדרש (תנחומא אמור כ"ב) דמייתי טור או"ח הלכות ר"ה (ס" תקפ"א), יום ראשון לחשבון עונות, דבערב ראש השנה יוצאים הגדולים ומוותר שליש, ובעשי"ת הבינונים ומוותר שליש, וביום הכפורים מוותר הכל, ובסוכות ראשון לחשבון עונות. ויש לדקדק מה צורך להאריך בג' זמני ויתורים, לימא ביום הכפורים מכפר עונות, ובסוכות הוא ראשון לחשבון עונות. ובמג"א (סק"ט) הקשה אמאי בערב ראש השנה כולם מתענין, ומדרש לא אמר אלא הגדולים יוצאים לקראת המלך.

ומחשב עתה כמה נשאר מכל עון כל אחד לפי תשובתו, אבל בתשובה מאהבה שנעשו זכיות אין חשבון, דכל אפין שוין, שנעשה מעבירה מצוה"א.

והנה הא דיוצאין רק הגדולים ומוותר שליש היינו דמיירי מרוב פעמים שהתשובה רק מיראה, ועכ"פ נשאר החטאים ומבקשים הנחה למדינות, על כן יוצא פיסקא פיסקא, בערב ר"ה הגדולים לוותר, ובעשי"ת הבינונים, וכולם מבקשים וויתור והנחה, אבל כשהתשובה מאהבה ויהפכו לזכיות אינם מבקשים וויתור, אלא כל עוונותם המה זכיות, ובאו כולם יחד בערבוביא לכבוד ה' מהונם², הן זכיות מעוונותיהם, ובזה אין קדימה ואיחור לא ניכר שוע לפני דל, וכל הקודם זוכה ומרבה להביא. ומיושב קושית מג"א אנחנו באים ערב ראש השנה בערבוביא להורות תשובתינו מאהבה ומכבדים ה' בזכותינו.

כפרת שליש - כשהתשובה מיראה, אך מאהבה - באים כולם יחד, ומתענים כולם בער"ה להורות ע"כ

ונלע"ד על דרך שאני מפרש לחשבון עונות היינו שמחשב העונות משנה שעברה שנתכפרו ונעשו שגגות על ידי תשובה מיראה (כיומא פ"ו ע"ב),

חשבון עונות ש"ך כשהתשובה מיראה, אבל מאהבה, דנחמך לזכיות, ל"ש חשבון

א. ברם יעויין לעיל סליחות דרוש ד [שמי"ב ד] ד"ה והנלענ"ה, להלן ח"ב סוכות דרוש כב [ג"ב ב'] ד"ה ולקחתם. ב. עפ"י לשוה"כ משלי ג' ט.

Miorash Tannaim, 2006

מדרש תנחומא המבואר

לשון המדרש - מנוקד.
 ביאור המדרש - בהיר ומקיף
 מיוסד על מפרשי המדרש.
 מסורת המדרש בעריכה חדשה
 בתוספת מאות מראי מקומות חדשים
 למאמרי המדרש.
 מפתח עניינים ופתיחות למאמרי המדרש.
 קונטרס הערות.
 מפתח ערכים לנושאי המדרש
 טקסט המדרש על פי דפוס מנטובה שכ"ג

ספר ויקרא

פרשיות
 ויקרא - בחקתי

חובר, לוקט ונערך
 ע"י חברי "מכון המדרש המבואר"

שנת תשע"א, עיה"ק ירושלים ת"ו

מסורת המדרש
ערב ר"ה גדולי הדור
מתענין ע"י ירושלמי
נדרים פ"ח ה"א.
מעכשיו הוא ראש
חשבון ע"י זהר לך
פ"ד: ויחי רב"א.

ביום הכפורים ומתענין בו ועושין תשובה, והקדוש ברוך הוא מוחל להם. ומה הם עושין. לערב ראש השנה גדולי הדור מתענין, והקדוש ברוך הוא מותר להם שליש מעונותיהם. ומראש השנה ועד יום הכפורים, יחידים מתענים, והקדוש ברוך הוא מותר שליש מעונותיהם. וביום הכפורים, כל ישראל מתענין ומבקשין רחמים אנשים ונשים וטף, והקדוש ברוך הוא מותר להם את הכל, דקתיב (ויקרא טו ל) 'כי ביום הזה יכפר עליכם וגו'.' מה ישראל עושין. נוטלין לולביהן ביום טוב ראשון של חג ומהללים ומקלסים לפני הקדוש ברוך הוא, והקדוש ברוך הוא מתרצה להם ומוחל להם, ואומר להם, הרי ותרתי לכם את כל עונותיכם הראשונות, אבל מעכשו הוא ראש חשבון. לכך פתיב, ולקחתם לכם ביום הראשון, ראשון לחשבון עונות.

אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, בעולם הזה אמרתי לכם שתעשו

ובאין לפניו, בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ביום הכפורים ומתענין בו ועושין תשובה, והקדוש ברוך הוא מוחל להם, ומה הם עושין: ערב ראש השנה גדולי הדור מתענין ומקבלים פני הקב"ה בתשובה, והקדוש ברוך הוא מותר להם לישראל שליש מעונותיהם, ומראש השנה ועד יום הכפורים, יחידים מקרב שאר העם מתענים, ולא כל הציבור ביחד, אבל רבים אז העוסקים בתשובה מאשר לפני ראש השנה, והקדוש ברוך הוא מותר להם לישראל שליש מעונותיהם, וביום הכפורים כל ישראל מתענין, ומבקשין רחמים, אנשים ונשים וטף, והקדוש ברוך הוא מותר להם את הכל, וכמו דקתיב - שכתוב בו: "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם, מכל חטאתיכם", "והקדוש ברוך הוא אומר להם לישראל: מה דאזל אזל, מן חטא ולהלן נחיל חושבנא - מה שהלך הלך, מה שעבר עבר, מכאן ולהלן נתחיל חשבון חדש, עד מוצאי יום הכפורים, ומיום הכפורים עד החג כל ישראל עוסקין במצוות החג, להכנין, זה עוסק בסוכתו להכנינה, וזה בלובו, לבחור ולקנות אותו ואת שאר מיניו, ואין חטא בא על ידם בימים אלה (פי"ת בויקרא שם), וביום טוב הראשון של חג" מה ישראל עושין, "כל ישראל עומדין לפני הקדוש ברוך הוא" (ויקרא שם), נוטלין לולביהן "ואתרוגייהו בידיהו" (פסדרי"כ קכב). ביום טוב ראשון של חג ומהללים ומקלסים לפני הקדוש ברוך הוא, והקדוש ברוך הוא מתרצה להם ומוחל להם, ואומר להם: הרי ותרתי לכם את כל עונותיכם הראשונות, גם את חטאתכם עוד מיום הכפורים עד עתה, ומה שהיה היה, אבל מעכשו הוא ראש חשבון חדש, והרי לכך פתיב כאן: "ולקחתם לכם ביום הראשון", מהו "הראשון", ראשון לחשבון עונות, "מיום הראשון של מועד ואילך" (יליש אמור, תרני"א).

סוכה אנו עושים לזכר ענני הכבוד במדבר ונטלים ע"ז שכו, ולעתיד יגן ה' עלינו בסוכה.

"בשבת תשבנו שבעת ימים... למען ידעו דרתיכם כי בשכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים", כך אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל: בעולם הזה אמרתי לכם שתעשו

76

יודוע מאמר חכמינו ז"ל (יומא פו, ב) שעל ידי תשובה מיראה הזדונות נהפכו לשגגות, ועל ידי תשובה מאהבה הזדונות נהפכו לזכויות, כאשר איתא שם. והקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו הרוצה בתקנת השבים לפניו באמת ובאהבה, כאמור (נוסח תפילה ימים הנוראים) ולא תחפרץ במות המת כי אם בשובו מחטאינו וחיה, על כן בחג הזה שאנו באים לחסות בצל שדי, על ידי מצות ומעשים טובים מאהבת השם יתברך, אז מונה העונות לידע כמה מצות יהיו חילוף העונות. מה שאין כן עד סוכות שהוא מיראה אזי לא ימנה כלל, שעדיין הם שגגות. אמנם בסוכות שאז הוא מאהבת השם, אז השם יתברך מונה וסופר העונות, כדי שיתהפכו לזכויות ויהיו מליצים טובים על ישראל. וזהו פירוש 'ראשון הוא', שנקרא החג הזה ראשון, כי לו משפט להקרא ראשון על שיש בו מעלת חשבון העונות¹. ואזי הוא משפיע לנו טובה וברכה כאשר רצונו יתברך להשפיע תמיד, כי יותר ממה שהעגל רוצה לינק פרה רוצה כו' (עי' פסחים קיב, א) ²

ונמצא בזה מכוון פסוק הנ"ל, דהיינו שידוע כל איש מישראל רוצה לחסות תחת כנפי השכינה תמיד, כמו שיסד הפייט (סליחות ליום ראשון) 'הכל חפצים ליראה את שמך', ומי מעכב

שאור שבעיסה (כרכות יז, א), והנה באם שירחם ה' את שארית עמו ישראל ויסיר מהם היצר הרע אזי יהיה רצונם תמיד לירא מלפני השם יתברך, בגין שהוא רב ושליט ושרשא לכל עלמין (זוה"ק ח"א יא, ב). והנה מובא בגמרא (עי' סוכה נב, ב) על שלשה הקב"ה מתחרט, ואחד מהג' על היצר הרע. והנה בזה הטענה באנו לפני השם יתברך, לאמר לפניו מה אשמים אנחנו על כגדינו ואשמותינו, הלא אתה גרמת לנו, מה פשענו ומה חטאנו לפניך, סור נא מעלינו היצר הרע ואז בוודאי נעבוד אותך ביראה ופחד תמיד. וכשמוע הרחמן הגדול טענות בניו, אז ירום רחמנותו יתברך נושא את העונות למעלה מאתנו, והמצות נשאר אצלינו להיותם מליץ יושר בעדינו, להשפיע לנו רב טוב הצפון.

וזהו שאמר הכתוב 'מי אל כמוך נושא עון', דהיינו מי אל גדול כה' אלהי ישראל, אשר מתנהג במדותיו תמיד במדה טובה וישרה, דהיינו שעונות נושא מאתנו למעלה למעלה, ואז הזכויות נשאר אצלינו למליץ טוב בעדינו לפני יתברך, וזהו שאמר הכתוב 'ישוב ירחמינו', דהיינו שהתשובה אשר הם עושים מאהבה, אז היא גורמת שייכבשו עונותינו למטה, והחטאים ישליך במצולות ים:

הזה הוא על ידי פרים שאומרים במוסף חג הסוכות, אבל זה הוא סוד כמוס ואין אנו יודעים זה, אבל זה אנו יודעים שעל ידי תורה ומצוות שאנו עושים בחג הסוכות נעשה זה התיקון. ע"כ. ח. ראה בבית לוי כאן. פ. ועי' קדושה לחנוכה הקדושה הרביעית: ונראה דזה הטעם דפרי החג מתמעטין והולכין, דעיקר שמחת החג דנקרא 'זמן שמחתנו', דביום הכיפורים נמחל לנו עונותינו, ובחג הסוכות אז נהפכו לזכויות, כאשר ביארנו במקומו בסיעתא דשמיא. לכן ביום הראשון של חג, שנהפך המשחית הוא היצר הרע לזכויות, אז מרגישין השמחה במחילת עונות. וביום השני כבר אנחנו דשין ומורגלין בזאת, השמחה נתמעטה, וביום השלישי יותר נתמעטה כו'. ע"כ. י. עי' דרושים לראש השנה ד"ה בגמרא ורב חסד שהרחיב רבינו בבאור הענין.

מעניתם
'תקפא).
שבימים
יד יום
י עיניו
'; איש
מפחד
זארץ ד,
הצטרק
ואיזהו
להיות
זל כל
יעשה
עוות,
ואחר
סוכה
הטובה
דת ה'
הזאת

יד אומר
זובר על
ות תחת
ש רש"י
הכתוב
זן חיים
ש לחלק
ז, ואמר
מאמרי
החסיד
קר הוא
" תיקון